

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ

Кафедра обліку і аудиту

Король Роман Романович

ОБЛІК І АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність: 7.03050901 — Облік і аудит
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „спеціаліст”

Студент групи ОПс-51
Р.Р.Король

Науковий керівник:
викладач О.І.Чижишин

Робота допущена до захисту:

„_____” _____ 2013р.
В.о. зав.кафедри
д.е.н., професор Хомин П. Я.

ЧОРТКІВ - 2013

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні основи організації обліку, аналізу і аудиту грошових коштів в ринкових умовах	7
1.1. Сутність грошових коштів і їх еквівалентів в розвитку економіки держави.....	7
1.2. Економічний зміст грошових операцій і завдання їх обліку.....	15
1.3. Форми безготівкових розрахунків і сфери їх застосування.....	19
Висновки до розділу 1.....	29
Розділ 2. Методика обліку грошових коштів на підприємстві.....	31
2.1. Облік касових операцій та його документальне оформлення.....	31
2.2. Особливості обліку операцій на рахунках в банку та з іншими коштами.....	39
2.3. Автоматизація обліку грошових коштів та їх еквівалентів.....	51
Висновки до розділу 2.....	58
Розділ 3. Аналіз і аудит використання грошових коштів на промисловому підприємстві.....	60
3.1. Аналіз використання грошових коштів та їх еквівалентів.....	60
3.2. Аудит готівково-розрахунквих операцій підприємства.....	71
3.3. Аудит операцій на рахунках в банку.....	76
3.4. Шляхи удосконалення Звіту про рух грошових коштів та їх взаємозв'язок з іншими формами звітності.....	79
Висновки до розділу 3.....	85
Висновки.....	87
Список використаних джерел.....	90
Додатки.....	99

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах функціонування ринкової економіки значно зростає роль грошових коштів. Так як ні одна ринкова економіка не може функціонувати без добре налагодженого грошового обігу, а також ефективного використання грошових коштів. Адже грошові кошти – це основа діяльності будь-якого підприємства, установи, фірми. Саме тут використовуються готівкові кошти (виплата заробітної плати, авансів та ін.). Разом з цим існує ризик зловживань коштами, пов'язаний з крадіжками, використанням не за призначенням. І тому постає питання прийняття управлінських рішень, використання і надходження коштів. Для яких необхідно мати точну і достовірну інформацію щодо їх стану. Ось чому необхідна правильна організація ведення бухгалтерського обліку грошових коштів, їх еквівалентів та складання Звіту про рух грошових коштів, що допоможе уникнути зловживань у цій сфері. В цьому і полягає актуальність теми.

Серед видатних вчених, які здійснили вагомий внесок у розвиток та дослідження проблематики обліку, аналізу і аудиту інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, стали: Ф. Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, В. А. Дерій, З. В. Задорожний, Г. І. Кіндрацька, Я. Д. Крупка, Н. М. Малюга, Є. М. Мних., В. І. Пархоменко, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, А. М. Турило, та ін.

Дослідженням різних аспектів обліку доходів і результатів присвятили роботи такі зарубіжні науковці М. І. Бромвич, Д. Рікардо. Однак, результати досліджень щодо конкретизації питань визначення і класифікації іншої звичайної діяльності потребують подальшого вивчення й уточнення.

Значні досягнення названих вчених стали основою подальшого дослідження проблем та формування висновків і пропозицій щодо удосконалення обліку, аналізу і аудиту інвестиційної і фінансової діяльності. Необхідно відмітити, що зарубіжний досвід їх формування і використання на підприємстві представляє значний інтерес у теоретичному і практичному плані, однак вивчення вітчизняними теоретиками і практиками має максимально

враховувати особливості розвитку і становлення економіки України на сучасному етапі.

Мета і задачі дослідження.. Метою дипломної роботи є розроблення пропозицій щодо удосконалення аналітичного і синтетичного обліку грошових коштів та їх еквівалентів, звітності, уточнення методів аналізу і аудиту грошових потоків.

Для досягнення поставленої мети, що визначає зміст дослідження, в роботі було передбачено вирішити наступні основні задачі:

- розкрити економічну сутність грошових коштів;
- дослідити методику обліку грошових коштів в касі і на рахунках в банку;
- проаналізувати взаємозв'язок Звіту про рух грошових коштів з іншими формами звітності;
- запропонувати напрями удосконалення аудиторської оцінки з обліку формування грошових коштів;
- провести аналітичну структурування показників фінансової звітності щодо спрямованості грошових потоків на досліджуваному підприємстві.
- запропонувати напрями удосконалення облікової, аналітичної та аудиторської роботи на підприємстві.

Об'єктом дослідження є особливості формування, обліку і аудиту грошових коштів та їх еквівалентів у процесі діяльності Біллербек Україна перо-пухова фабрика.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних положень обліку і аудиту щодо формування і використання грошових коштів та їх еквівалентів, враховуючи специфічні особливості легкої промисловості та визначення напрямків максимізації позитивних фінансових показників.

Методи дослідження. При проведенні наукового дослідження були використані діалектичний, системний та історичний підходи до вивчення

теоретичних і методологічних основ обліку і аудиту грошових коштів на підприємстві.

Для вирішення поставлених задач у дослідженні використані загальнонаукові методи: індукції та дедукції, аналізу і синтезу - при вивченні сучасного стану та перспектив розвитку грошового обігу в Україні; абстрагування – для формування узагальнених висновків на основі системного аналізу і аудиту, теорії і практики особливостей формування грошових потоків на підприємстві; розрахунково-конструктивний – для обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності обсягів грошових надходжень; графічний – для наочного зображення результатів дослідження; порівняльних оцінок – при розкритті суті показників руху грошових коштів підприємства та їх систематизація, а також статистико-економічні та вибірковий методи.

У процесі дослідження були використані законодавчі і нормативні акти, що регламентують бухгалтерський облік, методичний та інструктивний матеріал з формування і аналізу звітних показників, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з теорії і практики бухгалтерського обліку, фактичні дані підприємств та матеріали особистих спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів. Результати, що одержані автором в ході дослідження і виносяться на захист, полягають у розробці теоретико-методологічних, методичних і практичних засад обліку та аудиту грошових коштів підприємства:

– дістали подальший розвиток теоретичні питання формування та розподілу грошового потоку діяльності у системі бухгалтерського обліку підприємства;

– внесено пропозиції щодо удосконалення способів ведення обліку грошових операцій діяльності згідно положень чинної законодавчо-нормативної бази бухгалтерського обліку, які забезпечують зменшення неузгоджених позицій між податковим і бухгалтерським обліком при відображенні фактів фінансово-господарської діяльності підприємств;

– проаналізовано структуру чинників, які впливають на формування складу власних грошових коштів підприємства, і відповідно забезпеченість безперебійного функціонування виробничого процесу;

– запропоновано загальну структурно-логічну аудиту грошових розрахунків відповідно до сучасних положень і стандартів бухгалтерського обліку та аудиту, що підвищує ефективність проведення якісного аналізу фінансових результатів підприємства;

– розроблено рекомендації щодо ряду факторів, які визначають динаміку грошових коштів і впливають на величину фінансового стану господарюючого суб'єкту та підвищують якість інформації, що надається користувачам.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-обґрунтованих практичних рекомендацій щодо удосконалення методики обліку та аудиту грошових коштів підприємства. Реалізація таких рекомендацій сприятиме максимізації одержання та ефективності використання прибутку на підприємстві і прийняття відповідних управлінських рішень.

Результати дипломного дослідження впроваджено в господарську практику Біллербек Україна перо-пухова фабрика м. Чортків.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота виладена на складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Обсяг дипломної роботи 88 сторінок друкованого тексту. Робота містить 12 рисунків, 8 таблиць, 11 додатків. Список використаних джерел складається з 87 найменувань поданих на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ В РИНКОВИХ УМОВАХ

1.1. Сутність грошових коштів і їх еквівалентів в розвитку економіки держави

В Україні багато економічних процесів мають хворобливий патологічний характер. Це пов'язано з інверсійним типом ринкового трансформування, з необхідністю повернення до вирішення тих завдань, які при природному ході подій вирішуються на попередніх етапах розвитку. Це певною мірою стосується і грошей. В Україні існували продовольчі купони, що давали право на купівлю продуктів за гроші. Потім ці купони перетворилися на багаторазові, що заміняли карбованець у готівковому обігу. Згодом купоно-карбованець став національною грошовою одиницею, яка і вересні 1996 року була замінена на гривню. Тут перед нами цілий спектр співвідношення грошей з їх різними функціональними проявами. У такій ситуації виникають об'єктивні умови для глибшого розуміння сутності грошей, її відносної віддиференційованості від їх функціональних форм. У літературі існує безліч різних визначень грошей, які значно відрізняються одне від одного. Під грошима часто розуміється все те, що звичайно приймається в обмін на товари і послуги; продукт угоди між людьми; товари особливого роду, що виконує роль загального еквівалента; те, що використовується, як гроші [8, с. 46].

В. Вареник визначає гроші як “будь-який товар, що функціонує як засіб обігу, лічильна одиниця і засіб збереження вартості” [10, с.30], С.В. Банк пише, що “гроші можуть бути визначені, як засіб обміну, загально прийнятий у даному платіжному співтоваристві [4, с.18]. С. Фішер, Р. Дорібуш вважають ключовим моментом у визначенні грошей їх платіжну функцію: „Гроші –

загально визначений засіб платежу, який приймається в обмін за товари і послуги, а також при оплаті за борги” [21, с.35]. Яскравим прикладом суто функціонального підходу в цьому питанні слугує визначення Р.Макконела і Л.Брю: „Гроші – це те , що роблять гроші. Усе, що виконує функцію грошей, і є гроші”[54, с.123].

Змістовне значення грошей для людини є багатовимірним. Існує зв’язок між демографічними характеристиками, соціальними нормами та орієнтацією у відношенні до грошей.

Без використання грошей у процесах виробництва, у здійсненні державою своїх функцій, у задоволенні населення своїх життєвих потреб не існували б і фінанси. Фінансам належить провідна роль у економічній системі.

Гроші виникають у процесі розвитку обміну, як представник еквіваленту вартості товару. Вона може бути представлена і особливим реальним товаром (наприклад: фунтом срібла) і знаком (наприклад: гривнею). Але сам її еквівалент має бути реальним. Отже, гроші – це представник вартості, як еквівалента. Таке визначення сутності грошей вписується в різні теорії грошей як у конкретні історично обмежені описи форм еквівалента.

Згідно з таким підходом можуть бути розкриті і функції грошей, що слугують способом реалізації їх сутності. В економічній літературі виділяють такі п’ять функцій грошей : міри вартості, засобу обігу, засобу утворення скарбів, засобу платежу і світові гроші. Гроші також можуть виконувати і виконують функції капіталу.

В результаті еволюції економіки відбувається постійний розвиток форм грошей, які відображають потребу використання грошей, можливість прискорення їх обертання, їх витрати і виготовлення тощо.

Грошовий обіг являє собою процес безупинного руху грошових знаків у наявній і безготівковій формах. Таке визначення відповідає змісту сучасного грошового обігу, де рух роблять саме грошові знаки, а не інші види грошей.

Платіжний оборот – це процес безупинного руху коштів платежу, що існують у даній країні. Він включає не тільки рух грошей, але і рух інших

засобів платежу (чеків, депозитних сертифікатів, векселів і т.д.). Грошовий обіг є, отже, складовою частиною платіжного обороту.

Кожна частина грошового обігу обслуговує свою сферу ринкових відносин, причому гроші вільно переходять з однієї частини грошового обігу в іншу, що дозволяє оперативно перекидати їх з однієї сфери ринкових відносин в іншу у відповідності з потребою, що складається в результаті дії закону попиту та пропозиції кон'юнктурою ринку. На відміну від інших ринків валютний ринок не обслуговується конкретно якоюсь частиною грошового обігу, він тільки збільшує чи зменшує цей оборот.

Таким чином, можна сформулювати дві основні задачі, що вирішує грошовий обіг, обслуговуючи систему ринкових відносин, які і визначають його роль:

- грошовий обіг, перерозподіляючи гроші між своїми частинами, забезпечує зведений перелив капіталу з однієї сфери ринкових відносин в іншу, тим самим здійснюючи їхній взаємозв'язок;

- у грошовому обігу створюються нові гроші, що забезпечують задоволення потреби в них усіх сфер ринкових відносин.

Грошовий обіг – це виявлення сутності грошей у русі. Він охоплює процеси розподілу й обміну. На обсяг і структуру грошового обороту на підприємстві справляють вплив стадії виробництва та споживання [5, с.53]. Тривалий виробничий процес, який потребує збільшення виробничих запасів, призводить до збільшення платежів, пов'язаних з їх придбанням. Зростання трудомісткості продукції збільшує платежі, пов'язані з оплатою праці. Прямі і зворотні зв'язки між виробництвом і споживанням здійснюються через стадії розподілу й обміну за допомогою грошового обороту.

Особливе місце займає грошовий оборот у процесі реалізації продукції. За товарного виробництва продукт окремого виробника, призначений для споживання іншим суб'єктом господарювання, може дійти до споживача і дати право виробнику на отримання іншого продукту тільки після його оплати. Під

час реалізації перевіряється відповідність між обсягом і структурою виробництва та суспільною потребою в них.

Ринковим відносинам властивий вільний рух товарів, послуг, капіталу і ресурсів. Саме цей момент треба враховувати, розглядаючи рух виробництва товарів і пов'язаний з ним оборот грошей.

Оборот грошей супроводжує обмін товарів і послуг, коли здійснюється оплата за товар і гроші переходять від покупця до продавця. У загальній грошовій масі розрізняють активні гроші, що в кожний даний момент беруть участь в обороті, і пасивні (кошти на рахунках суб'єктів господарювання, громадських організацій, кошти населення, інші фонди накопичення і зберігання), що є лише потенційним платіжним засобом. Отже, маса грошей, яка перебуває в обороті, завжди буде меншою за загальну кількість грошей на суму грошових фондів накопичення і зберігання. Останні постійно залучаються в активний грошовий оборот.

У процесі розвитку товарно-грошового обігу виникають різні представники грошей, які реалізують якусь конкретну функцію. З функції засобу платежу виникає вексель (боргова розписка приватної особи, що містить зобов'язання сплати зазначеної суми у певний строк), банкнота (вексель банку), чек (письмове розпорядження про видачу грошей) та інше. У грошовому обігу використовуються різні форми грошей: готівкові та безготівкові, чеки, векселі, кредитні гроші, банкноти та електронні гроші. Але як би не розвивалась система грошового обігу в Україні повністю відмовитись від готівки вдасться не скоро. Управляти рухом готівки стає все важче, банки не встигають обробляти величезну масу грошей. Інструкції, які регламентують правила обробки готівки орієнтовані на ручні технології. Гроші повністю стали знаком якості економіки в державі, а також стабілізації економіки підприємства.

Грошові розрахунки можуть набирати як готівкової, так і безготівкової форми. Безготівковим грошовим розрахункам, як правило, віддають перевагу. Це пояснюється тим, що за використання безготівкових розрахунків досягають значної економії витрат на їх здійснення. Широкому застосуванню

безготівкових розрахунків сприяють банківські установи, у них також заінтересована держава – не тільки з погляду економного витрачання коштів, а й з погляду вивчення, регулювання і контролю грошового обороту.

Сферу готівкових і безготівкових розрахунків розмежовано. Готівкова форма розрахунків застосовується за обслуговування населення – виплата заробітної плати, матеріального заохочення, дивідендів, пенсій, грошової допомоги. Отримуючи грошові доходи, населення витрачає їх на купівлю товарів, продуктів харчування, оплачує послуги і здійснює інші платежі.

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках, коли гроші (кошти) списуються з рахунка платника і переказуються на рахунок отримувача коштів [43].

Між готівковою і безготівковою формами розрахунків існує тісний зв'язок. Так, одержуючи виручку за реалізовану продукцію в безготівковій формі, підприємство повинно отримати в установленому порядку в банківській установі готівку для виплати заробітної плати, покриття різних витрат, на господарські потреби. У цьому разі гроші, що надійшли в безготівковій формі, можуть бути отримані в банку в готівковій формі.

Підприємства торгівлі, сфери обслуговування населення, реалізуючи товари, виконуючи замовлення, надаючи послуги, отримують плату за це, як правило, готівкою. Водночас їхні розрахунки з постачальниками, фінансово-кредитними установами, цільовими фондами в основному здійснюються в безготівковій формі.

Розвиток ринкових відносин призвів до певних змін у колишній системі грошових розрахунків між підприємствами, зокрема розширив можливість застосування готівкової форми.

Отримана готівка у вигляді виручки від реалізації продукції та інших касових надходжень може бути використана підприємствами не тільки для забезпечення господарських потреб, а й на оплату праці і виплату дивідендів (доходу). Крім того, для виплат, пов'язаних з оплатою праці й виплатою дивідендів, підприємства можуть використовувати й готівку, отриману з кас

банків. Водночас підприємства повинні забезпечувати систематичну і повну сплату податків, зборів і обов'язкових платежів у бюджет та державні цільові фонди згідно з чинним законодавством.

Підприємства також можуть проводити розрахунки з бюджетом і державними цільовими фондами готівкою. Але якщо підприємства мають податкову заборгованість, розрахунки між покупцем і постачальником продукції треба здійснювати тільки в безготівковому порядку.

Безготівкові розрахунки слід розглядати як цілісну систему, яка включає:

- класифікацію розрахунків;
- організацію розрахунків;
- форми відповідних документів;
- взаємовідносини платників з банками.

У класифікації безготівкових розрахунків слід розрізняти:

- розрахунки за товарними операціями;
- розрахунки за нетоварними операціями.

Розрахунки за товарними операціями пов'язані з реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг. Вони становлять переважну частину всього грошового обороту в державі й обслуговують поточну фінансово-господарську діяльність підприємств. Від організації розрахунків за товарними операціями залежать розрахунки за нетоварними операціями.

Розрахунки за нетоварними операціями пов'язані з фінансовими операціями: з кредитною системою, з бюджетами різних рівнів, зі сплатою фінансових санкцій. Ці розрахунки на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика здійснюються після реалізації продукції, тобто за результатами завершення кругообороту коштів підприємства.

Відповідно до територіального розміщення підприємств (покупців – продавців) і банківських установ, що їх обслуговують, безготівкові розрахунки поділяються на місцеві, міжміські та міжнародні.

Місцеві розрахунки здійснюються між покупцем і постачальником продукції, якщо їх обслуговує одна установа банку або коли банк постачальника і банк покупця розміщені в тому самому населеному пункті.

Міжміські – це розрахунки, які здійснюються між покупцем і постачальником через банки (постачальника і покупця), що знаходяться в різних регіонах.

Міжнародні – це розрахунки, які здійснюються за операціями купівлі-продажу через банк постачальника, яким є зарубіжний банк [32].

Організація розрахунків передбачає їх здійснення записом (переказуванням) коштів з рахунка покупця (платника коштів) на рахунок постачальника (отримувача коштів) або заліком взаємних розрахунків між покупцем і постачальником продукції.

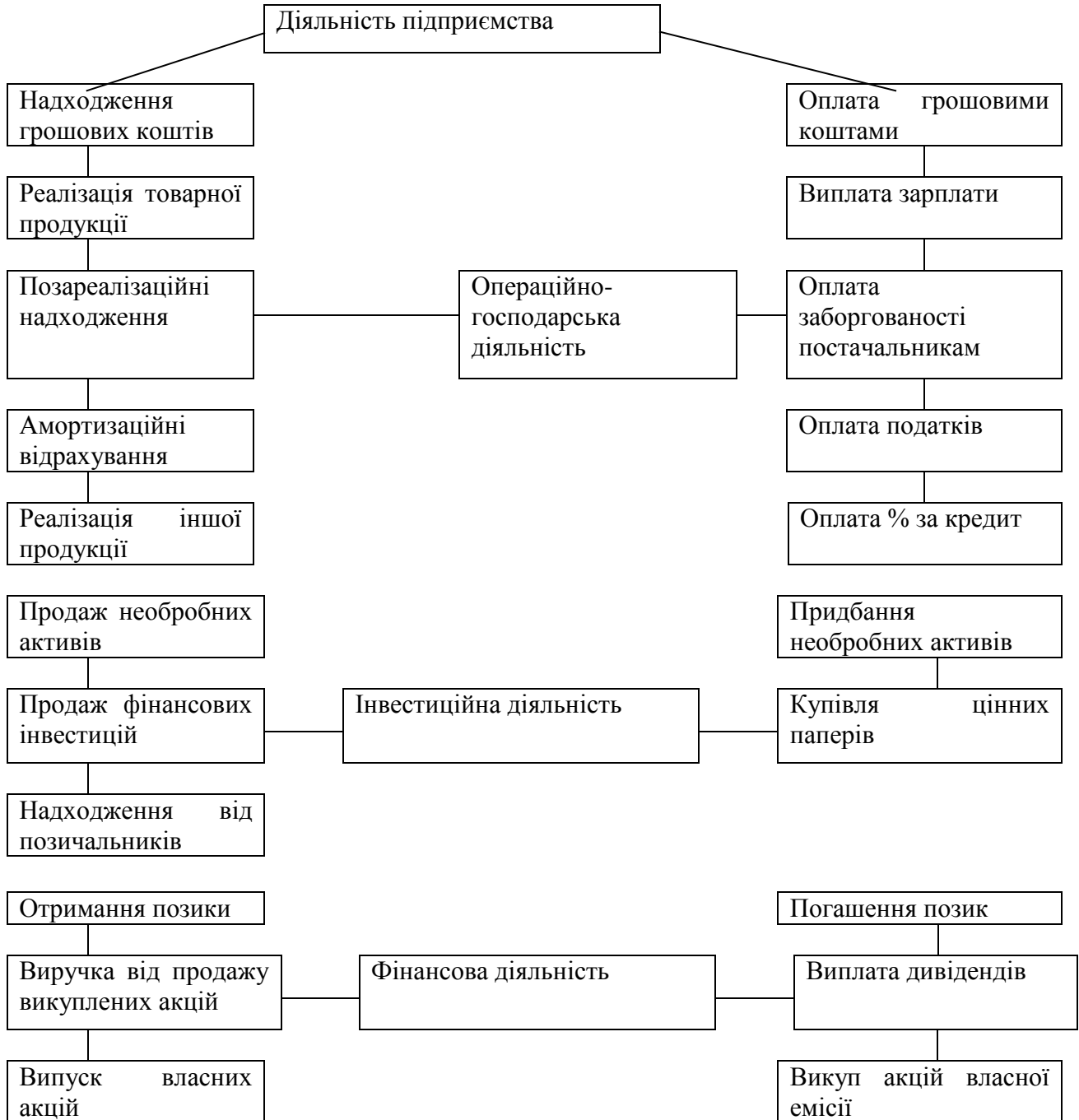
За економічним змістом організація безготівкових розрахунків виходить за межі суто технічних операцій, пов'язаних зі списанням і зарахуванням коштів на рахунки клієнтів у банківській установі.

Джерелом надходжень готівки для використання в господарському обігу підприємства (крім готівки для оплати праці) є не тільки виручка від реалізації робіт, продукції та інші надходження в готівці, але, також і власний рахунок підприємства в межах наявних на ньому коштів. Готівка для здійснення таких операцій може бути отримана в банку з власних рахунків на цілі, зазначені в чеку без надання обґрунтовуючих документів та розрахунків. Особливу увагу слід приділити документальному оформленню готівкових розрахунків з юридичними та фізичними особами. При здійсненні готівкових розрахунків одержувачі платежу зобов'язані надати підприємствам податкову накладну та обліковий документ (розрахунок-фактуру, товарний чек, акт виконання робіт або надання послуг).

Надання банківських кредитів суб'єктами господарської діяльності, а також їх погашення і виплата по них відсотків на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика здійснюється в безготівковій формі. Готівкою

може надаватися кредит суб'єктам господарювання тільки для розрахунків із здавачами сільськогосподарської продукції та фізичними особами.

Рух грошових потоків підприємства змінюється відповідно до напрямків діяльності суб'єкта господарювання, що можна побачити з рисунку 1.1

Рис. 1.1. Рух грошових потоків підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика

Найбільші зміни торкнулися можливостей витрачання готівки. Напрямки використання отриманої від реалізації продукції (робіт, послуг), готівкової

виручки підприємств в нинішній час практично нерегламентовані. Що є однією з найсуттєвіших відмінностей нової редакції Інструкції[43]. Готівка з виручки може використовуватись ними в необхідних розмірах для забезпечення своєї статутної та господарської діяльності. Єдиним, але ключовим обмеженням є заборона на використання готівки з виручки для виплат дивідендів. Ніяких кількісних обмежень і, відповідно штрафних санкцій, щодо видачі готівки на поточні потреби нормативними документами не передбачено. Іншими словами, регулювання обігу готівки, підприємства та індивідуальні підприємці мають право здійснювати розрахунки між собою, а також з фізичними особами, що не є суб'єктами підприємницької діяльності як в готівковій так і в безготівковій формах (раніше було: „як правило, в безготівковому порядку”) [43].

Оскільки гроші є основним засобом обміну в економічних відносинах, мірою вартості, засобом платежу і нагромадження, особливого значення набуває те, як вони реально сприймаються і на основі цього використовуються. Для представників різних груп гроші мають своє особливе значення. Сутність грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, у яких вони функціонують .

1.2. Економічний зміст грошових операцій і завдання їх обліку

У перебігу господарської діяльності підприємства, фірми здійснюють операції із грошовими коштами. Вони вступають у різні господарські відносини з іншими юридичними фірмами, об'єднаннями, підприємствами, організаціями, установами і фізичними особами; постачальниками матеріалів, покупцями своєї продукції, транспортними організаціями, фінансовими органами.

Чинним законодавством України встановлено, що на території нашої держави всі юридичні особи всіх форм власності, у тому числі й організації торгівлі, а також фізичні і юридичні особи – громадяни України, іноземні

громадяни, особи без громадянства, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, мають додержуватися таких положень [33]:

– здійснювати між собою розрахунки за товари, роботи і послуги, вартість яких перевищує встановлений ліміт, лише безготівково (установи банків видають протягом календарного місяця підприємствам, установам та організаціям готівку на поточні потреби в межах встановленого ліміту, причому готівка на витрати для відрядження не належить до поточних потреб і здається банками за окремими чеками).

Підприємства мають право зберігати і своїх касах суми готівки, які перевищують встановлені ліміти, лише для оплати праці, виплати стипендій, пенсій, допомоги за соціальним страхуванням і тільки на строк не більший як три робочих дні, включаючи день одержання грошей в установах банків [43]. Переважна частина розрахунків здійснюється безготівковим перерахуванням, які здійснюються через банк векселями, чеками, і вельми незначна – у вигляді готівки через касу. Касове обслуговування підприємств здійснюється банками, які організують регулюють рух коштів і стежать щоб цей рух відбувався згідно із законодавчими актами .

Правильна побудова обліку грошових коштів на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика дає змогу забезпечити інформацію про їх наявність, цілеспрямоване використання та контроль за зберіганням. Основу обліку грошових коштів зумовлює їх класифікація за призначенням та за місцем зберігання.

За призначенням грошові кошти поділяються на кошти для обороту та для спеціального призначення .

За місцем зберігання – на кошти в банку, касі підприємства, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені (у цінні папери, тощо) [43] .

Згідно з діючим положенням, усі кошти підприємств, що призначені для здійснення господарської діяльності, мають зберігатися на розрахунковому рахунку.

Важливим елементом побудови обліку коштів є система рахунків. Для обліку готівки та руху коштів за кожним місцем зберігання і кожним видом призначення згідно з діючим планом передбачено певний рахунок і для обліку готівки і руху коштів у обороті, що зберігаються в банку в національній валюті – рахунок № 31.

Для обліку готівки і руху коштів – рахунок № 30 „Каса”; якщо кошти господарства мають цільове призначення (розрахунки з постачальниками, за акредитивами); рахунок № 33 „Інші кошти”.

За класифікаційними ознаками всі рахунки обліку коштів поділяються таким чином :

- за економічним змістом – рахунки обліку коштів господарства ;
- за структурою – рахунки основних активів .

Активи підприємства – це матеріальні або нематеріальні носії, які отримані в результаті господарських процесів та які мають властивість приносити у майбутньому вигоду – дохід підприємству [52,с.170] .

У всіх випадках на дебеті рахунків відображають надходження коштів , а на кредиті – вибуття .

Облік використання грошових коштів на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика має такі основні завдання:

- 1) інформування про готівку коштів;
- 2) здійснення контролю за їх зберіганням та своєчасним надходженням і цільовим використанням;
- 3) облік наявності коштів;
- 4) забезпечення касової дисципліни.

Об’єктом обліку грошових коштів є грошові кошти, які знаходяться в касі підприємства, обліковуються за номіналом. Одиниця обліку – номінал купюр .

Об’єктом обліку грошових коштів на розрахунковому і валютному рахунку в банку є вільні грошові кошти в національній і іноземній валюті , які знаходяться в установах банків .

Термін валюта (від італійського – ціна, вартість) має кілька значень: грошова одиниця певної країни (долар, марка); тип грошової системи (золота, срібна, паперова); грошові знаки іноземних держав, а також кредитні платіжні документи (векселі, чеки) в іноземних грошових одиницях, які використовуються в міжнародних розрахунках (іноземна валюта) [44] .

Розрізняють такі види валюти, як грошові одиниці :

– тверда – тобто стала щодо власного номіналу й курсу інших валют, забезпечена золотом та іншими коштовностями;

– падаюча – валюта, яка знецінюється щодо власного номіналу та сталих валют інших країн;

– конвертована – валюта, яка може бути без перешкоди обміняна на іншу валюту.

Валютні операції – це операції з грішми, цінними паперами, кредитними та платіжними документами [44] .

За територіальною ознакою їх поділяють на операції з власною валютою та іноземною.

Побудову бухгалтерського обліку валюти та валютних операцій визначають законодавчі акти, які регламентують:

- систему валютного регулювання та валютного контролю;
- систему готівкового обігу, порядок ведення касових операцій;
- систему безготівкового обігу (розрахунків) рахунки у банках, цінні папери; валютну біржу, векселі та вексельні рахунки, кредитні операції;
- систему бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті .

Для обліку валюти в банку підприємство Біллербек Україна перо-пухова фабрика відкривають рахунок № 31, субрахунки 312, 314 .

Таким чином ведення обліку грошових коштів, контролю та цілеспрямованого використання дає змогу підприємствам контролювати свої видатки, надходження, розрахунки, а також здійснювати фінансово вигідні грошові операції.

1.3. Форми безготівкових розрахунків і сфери їх застосування

Ефективність функціонування економіки в цілому і кожного окремого підприємства значною мірою залежить від організації розрахунків.

Перший принцип безготівкових розрахунків стосується обов'язкового зберігання підприємствами та установами грошових коштів на рахунках в установах банку (за винятком перехідних залишків у касі). Правовою базою для реалізації цього принципу є угода між підприємством і банком щодо розрахунково-касового обслуговування.

Другий принцип полягає в тому, що підприємствам надано право вибору установи банку для відкриття рахунків усіх видів (основного й додаткового) за згодою банку.

Третій принцип – принцип самостійного (без участі банків) вибору підприємствами форми розрахунків та закріплення їх у своїх договорах та угодах. Установи банків можуть тільки пропонувати своїм клієнтам застосовувати ту чи іншу форму розрахунків, ураховуючи специфіку діяльності та конкретні умови, які можуть скластися в процесі розрахунків.

Четвертий принцип – кошти з рахунка підприємства списуються за розпорядженням його власника. Ураховуючи можливість відкриття кількох рахунків, суб'єкт підприємницької діяльності визначає один з рахунків як основний. На ньому здійснюється облік заборгованості, яка списується безспірно.

П'ятий принцип стосується відкриття рахунків. Поточні рахунки підприємствам – суб'єктам підприємницької діяльності відкривають установи банків тільки за умови повідомлення про це податкового органу.

Шостий принцип полягає в терміновому здійсненні платежів. Момент здійснення платежу має бути максимально наближеним до часу відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг.

Сьомий принцип: платежі здійснюються в межах залишків коштів на рахунках платника або в межах наданого банківського кредиту.

Восьмий принцип: розрахунки між суб'єктами підприємницької діяльності можуть здійснюватись готівкою. При цьому постачальник – отримувач коштів повинен суму отриманої готівки провести через касову книгу і повернути її в повному обсязі на свій рахунок у банк. Використання готівки, пов'язане з виплатою заробітної плати, премій, винагород, матеріальної допомоги, дивідендів, провадиться тільки через її отримання з кас банків. Такий порядок дає змогу контролювати своєчасну сплату податків, внесків та інших обов'язкових платежів, розмір яких залежить від фонду оплати праці.

Загальні засади грошового обігу та функціонування платіжних систем в Україні, відносини у сфері переказу коштів регулюються законами України „Про банки і банківську діяльність” [34], „Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” [32], іншими актами законодавства України та нормативно-правовими актами Національного банку України, а також Уніфікованими правилами та звичаями для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати, Уніфікованими правилами з інкасо Міжнародної торгової палати, Уніфікованими правилами по договірних гарантіях Міжнародної торгової палати та іншими міжнародно-правовими актами з питань переказу коштів.

Безготівкові грошові кошти в національній валюті – це банківські записи, про наявність у клієнта банку підтверджених випискою банку кредитних вимог до банку в грошових одиницях України, які виконують функцію засобу платежу по Україні та обліковується на рахунках у банках-резидентах [32].

Безготівкові грошові кошти в іноземній валюті – це банківські записи, про наявність у клієнта банку-резидента підтверджених випискою банку-нерезидента кредитних вимог до банку в грошових одиницях іноземної валюти, які виконують функцію засобу міжнародного платежу та обліковується на рахунках у банках-нерезидентах (на кореспондентських рахунках банків - резидентів).

Безготівкові розрахунки – це банківські операції перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів,

унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

Розрахунки за товарними операціями пов'язані з реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг. Вони становлять переважну частину всього грошового обороту в державі й обслуговують поточну фінансово-господарську діяльність підприємств. Від організації розрахунків за товарними операціями залежать розрахунки за нетоварними операціями.

Розрахунки за нетоварними операціями пов'язані з фінансовими операціями: з кредитною системою, з бюджетами різних рівнів, зі сплатою фінансових санкцій. Ці розрахунки здійснюються після реалізації продукції, тобто за результатами завершення кругообороту коштів підприємства.

Організація розрахунків передбачає їх здійснення записом (переказуванням) коштів з рахунка покупця (платника коштів) на рахунок постачальника (отримувача коштів) або заліком взаємних розрахунків між покупцем і постачальником продукції.

За економічним змістом організація безготівкових розрахунків виходить за межі суто технічних операцій, пов'язаних зі списанням і зарахуванням коштів на рахунки клієнтів у банківській установі.

За часів переходу до ринкових відносин організація безготівкових розрахунків повинна активно сприяти вирішенню таких завдань:

- удосконалення комерційного розрахунку на підприємстві;
- підвищення відповідальності підприємств за своєчасне і в повному обсязі здійснення платежів за всіма зобов'язаннями;
- зміцнення договірної дисципліни;
- прискорення обороту оборотних коштів.

Інструкція „Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті” встановлює загальні правила, види і стандарти розрахунків юридичних і фізичних осіб та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків.

Для здійснення безготівкових операцій підприємства – учасники безготівкових розрахунків відкривають рахунки згідно інструкції „Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах“ [46], а також рахунки для обліку коштів у розрахунках за конкретними операціями (акредитиви, розрахункові чеки тощо).

Під час здійснення безготівкових розрахунків можуть застосовуватись розрахункові документи на паперових носіях та в електронному вигляді.

Грошовий обіг здійснюється у готівковій та безготівковій формах. Наявні гроші (готівкові) – це банкноти, білети державної скарбниці й монети. Безготівкові гроші – це засоби на рахунках у банках, різноманітні вклади (депозити) у банках, депозитні сертифікати, державні цінні папери, а також грошові кошти , вкладені в акції інвестиційних фондів [27, с.148].

Вибір конкретної форми безготівкового розрахунку являється правом господарюючого суб'єкта. В зв'язку з цим форма і порядок розрахунків на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика являються невід'ємним елементом будь-якого господарського договору. Як вже відмічалось, існують слідувачі документи для оформлення безготівкових розрахунків.

Платіжна вимога – документ, по якому отримувач грошей пред'являє в банк вимогу до платника про оплату визначеної суми грошей. Використовується тільки при взаємозаліку вимог [81, с.215] .

Попередня оплата чи планові платежі проводяться з використанням платіжних доручень.

Платіжне доручення – доручення підприємства банку про перерахунок визначеної суми зі свого рахунку на рахунок другого підприємства [81,с.217] .

Таке доручення дійсне 10 днів із дня виписки і при цьому день виписки не враховується. Платіжні доручення приймаються банком до виконання тільки при наявності на рахунку платника коштів, якщо інше не обговорено між банком і власником рахунку .

Безготівкові рахунки на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика класифікуються по формах :

- 1) в залежності від умовної оплати угоди –
  - акцептна;
  - безакцептна;
  - акредитивна;
  - планові платежі;
  - за рахунок взаємної заборгованості .
- 2) в залежності від використання платіжних коштів:
  - без їх використання (розрахунок платіжними вимогами, дорученнями, вимогами-дорученнями);
  - чекова;
  - вексельна.

При використанні акцептної форми розрахунків постачальник, відправивши продукцію (виконавши роботу, послуги), виставляв в банк, що його обслуговує платіжну вимогу і копії відправних документів, тобто доручав банку провести оплату цієї платіжної вимоги. Дальше банк постачальника передає в банк платника саму вимогу, а останній – платнику.

Розрахунок платіжними вимогами дорученнями – це розрахункові документи, в склад яких входить вимоги постачальника до покупця оплатити на базі направлених йому рахунків і відправних документів вартість доставленої продукції чи товару (виконаних робіт, наданих послуг) і одночасно доручення покупця обслуговуючому його банку здійснити оплату отриманої продукції чи товару (робіт, послуг) [7, с.119].

Акредитив – грошове зобов'язання банку, яке видається нимпо дорученню клієнта (підприємства, організації) в користь контрагента останнього по договору, по якому банк, відкривший акредитив, може провести платіж чи пред'явити право провести такий платіж іншому банку при умові пред'явлення йому постачальником документів, передбачених акредитивом. Строк дії і порядок розрахунків по акредитиву визначаються договором між платником і постачальником, який повинен містити таку інформацію :

- найменування банку – емітента;

- вид акредитива і спосіб його використання;
- спосіб повідомлення постачальника про виставлення акредитива;
- перерахунок необхідних документів.

Чеки – письмове розпорядження банку від чекодавця оплатити чекоотримувачу вказану суму грошей з його рахунку на рахунок отримувача коштів [8, с.115]. Розрахунки чеками між підприємствами проводяться в межах депалованих на ці цілі на спеціальному рахунку коштів. Однією з форм безготівкових розрахунків, які широко використовуються підприємствами, що мають взаємну заборгованість є розрахунок взаємної заборгованості. Ця форма являє собою погашення зарухунку взаємовимог, що пришвидшує розрахунки.

На даний час розповсюджена така форма розрахунків, як вексельна. Вексель – цінний папер (платіжний документ), який засвідчує безумовне грошове зобов'язання оплати по строку визначену суму грошей тримачу векселя [8, с.200]. Бік чи купівля векселів – це фінансова операція короткострокового характеру з використанням дискошної ставки. Різниця між майбутньою і настоящою вартістю векселя – це комісійні банку. Ця форма використовується підприємствами, які мають в своєму розпорядженні векселі.

В теперешній час безакцептна форма розрахунків, тобто без згоди підприємства списуються кошти з розрахункового рахунку платника, використовується в наступних випадках :

- штрафні санкції до підприємства (організації) по рішенням суду;
- оплата залізнодорожних тарифів, електроенергії, водопостачання;
- оплата послуг банку за розрахунково касове обслуговування .

При розрахунках між підприємствами, організаціями по господарським договорам (товарних операціях) вказана форма в теперешній час не використовується .

Планові платежі як форма безготівкових розрахунків використовується на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика у таких випадках:

- контрагентів угоди не влаштовують ні предоплата , ні оплата по факту здійснення угоди ;

– угода реалізується на протязі тривалого періоду і оплата її здійснюється на протязі цього періоду, як правило, рівними частинами незалежно від ритму поставок;

– об'єм угоди при заключенні договору віданий приблизно і може уточнитися в ході її реалізації .

Здійснюються планові платежні з викори платіжних доручень .

Підприємство, а зокрема досліджуване підприємство Біллербек Україна перо-пухова фабрика вибирає форму безготівкових розрахунків. Це залежить від виду господарської діяльності, особливостей підприємства. І на даний час найпоширеніша форма безготівкових розрахунків є вексельна форма і чекова. А для організацій з взаємозаборгованістю використовують залік взаємозаборгованості.

Платіжна картка – це спеціальний платіжний засіб, за допомогою якого з використанням технологічних пристроїв обслуговування та залежно від умов, за якими здійснюються розрахунки за операціями з використанням платіжних карток, можуть застосовуватися дебетова, дебетово-кредитна та кредитна платіжні безготівкові схеми. Для юридичних осіб – підприємств і фізичних осіб - підприємців – надаються корпоративні платіжні картки.

Дебетова схема передбачає здійснення клієнтом операцій з використанням платіжної картки в межах залишку коштів, які обліковуються на його карт-рахунку, або за рахунок коштів клієнта за наперед оплаченою платіжною картою, які обліковуються на консолідованому картрахунку банку.

Під час застосування дебетово-кредитної схеми клієнт здійснює операції з використанням платіжної картки в межах залишку коштів, які обліковуються на його картрахунку, а в разі їх недостатності (відсутності) на картрахунку - за рахунок наданого банком кредиту.

Кредитна схема здійснення розрахунків за виконані клієнтом операції на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика передбачає використання платіжної картки за рахунок коштів, наданих йому банком у кредит (у межах кредитної лінії).

Держателі корпоративних платіжних карток підприємств можуть здійснювати операції з безготівкової оплати товарів (послуг) та одержувати готівку в таких випадках:

– одержання готівки в гривнях для здійснення розрахунків, пов'язаних із виробничими (господарськими) потребами, у тому числі для оплати витрат на відрядження в межах України, з урахуванням обмежень, установлених нормативно-правовими актами Національного банку з питань регулювання готівкового обігу, а також чистого доходу фізичними особами - підприємцями;

– здійснення розрахунків у безготівковій формі в гривнях, пов'язаних із статутною та господарською діяльністю, витратами представницького характеру, а також витратами на відрядження в межах України;

– одержання готівки в іноземній валюті за межами України та в установленому порядку на території України в касі емітента для оплати витрат на відрядження;

– здійснення розрахунків у безготівковій формі в іноземній валюті за межами України, які пов'язані з витратами на відрядження та витратами представницького характеру, а також на оплату експлуатаційних витрат, пов'язаних з утриманням та перебуванням повітряних, морських, автотранспортних засобів за межами України.

Корпоративні платіжні картки не застосовуються для здійснення розрахунків за зовнішньоторговельними договорами (контрактами).

Засобами безготівкових платежів підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика в іноземній валюті при здійсненні зовнішньоекономічних контрактів є наступні:

1. Банківський переказ;
2. Документарний акредитив;
3. Інкасування чеків в іноземній валюті;

4. Факторингово-форфейтингові схеми зовнішньоекономічних розрахунків з застосуванням векселів в іноземній валюті згідно міжнародним правилам Уніфікованого закону про прості та переказні векселі.

У процесі купівлі-продажу товарів, надання послуг, а також виконання різного роду зобов'язань у грошовій формі відбуваються різноманітні розрахунки та платежі. Платежі також здійснюються за розподілу й перерозподілу грошових коштів. Сукупність усіх платежів створює грошовий оборот.

Грошовий оборот – це виявлення сутності грошей у русі. Він охоплює процеси розподілу й обміну. На обсяг і структуру грошового обороту на підприємстві справляють вплив стадії виробництва та споживання. Тривалий виробничий процес, який потребує збільшення виробничих запасів, призводить до збільшення платежів, пов'язаних з їх придбанням. Зростання трудомісткості продукції збільшує платежі, пов'язані з оплатою праці. Прямі і зворотні зв'язки між виробництвом і споживанням здійснюються через стадії розподілу й обміну за допомогою грошового обороту.

Особливе місце займає грошовий оборот у процесі реалізації продукції. За товарного виробництва продукт окремого виробника, призначений для споживання іншим суб'єктом господарювання, може дійти до споживача і дати право виробнику на отримання іншого продукту тільки після його оплати. Під час реалізації перевіряється відповідність між обсягом і структурою виробництва та суспільною потребою в них.

У соціалістичній економіці рух товарних і грошових потоків у економічній літературі розглядався крізь призму планової організації процесу відтворення і його складових – виробництва, розподілу, споживання.

Ринковим відносинам властивий вільний рух товарів, послуг, капіталу і ресурсів. Саме цей момент треба враховувати, розглядаючи рух товарів і пов'язаний з ним оборот грошей.

Оборот грошей супроводжує обмін товарів і послуг, коли здійснюється оплата за товар і гроші переходять від покупця до продавця. У загальній грошовій масі розрізняють активні гроші, що в кожний даний момент беруть участь в обороті, і пасивні (кошти на рахунках суб'єктів господарювання, громадських організацій, кошти населення, інші фонди накопичення і

зберігання), що є лише потенційним платіжним засобом. Отже, маса грошей, яка перебуває в обороті, завжди буде меншою за загальну кількість грошей на суму грошових фондів накопичення і зберігання. Останні постійно залучаються в активний грошовий оборот.

Маса грошей, яка перебуває в обороті, має дві форми: готівкову і безготівкову.

Розмежування грошового обороту на безготівковий і готівковий стає інструментом регулювання об'єкта грошового обороту – грошової маси.

Більша частина грошового обороту припадає на безготівковий оборот, який охоплює всі сфери господарських відносин підприємств і організацій, банківських і фінансових установ, населення.

Грошовий оборот на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика пов'язаний з такими напрямками:

- забезпечення процесу виробництва (закупівля сировини, матеріалів, комплектуючих, виплата заробітної плати);
- реалізація продукції (робіт, послуг), тобто відшкодування витрат і формування доходів;
- сплата податків, обов'язкових відрахувань і зборів;
- забезпечення спільної діяльності підприємств;
- отримання і погашення кредитів і сплата відсотків за кредит кредитним установам.

Таке групування пов'язане з різною економічною сутністю названих розрахунків, документооборотом, видами й методами фінансового та банківського контролю.

Безготівковий грошовий оборот повністю здійснюється через банківські установи, що в них відкрито рахунки суб'єктів підприємницької діяльності.

Від правильної організації грошових розрахунків у цілому залежить оперативність їх здійснення, а відтак і фінансовий стан суб'єктів господарювання.

Одним із головних факторів нормалізації розрахунків у народному господарстві є запровадження єдиних розрахункових правил, які визначаються відповідними нормативними актами.

Висновки до розділу 1

Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку. З часу виникнення гроші пройшли тривалий і складний шлях розвитку з точки зору урізноманітнення їх форм, зміни й ускладнення економічної суті та зростання соціальної ролі. Небагато держав може похвалитися такою кількістю “грошових епох”. Протягом тисячолітньої історії нашої Батьківщини на її фінансовому ринку були монети й грошові системи багатьох країн і народів.

Гроші виникають у процесі розвитку обміну, як представник еквіваленту вартості товару. Вона може бути представлена і особливим реальним товаром (наприклад: фунтом срібла) і знаком (наприклад: гривнею). Але сам її еквівалент має бути реальним. Отже, гроші – це представник вартості, як еквівалента. Таке визначення сутності грошей вписується в різні теорії грошей як у конкретні історично обмежені описи форм еквівалента.

Оскільки гроші є основним засобом обміну в економічних відносинах, мірою вартості, засобом платежу і нагромадження, особливого значення набуває те, як вони реально сприймаються і на основі цього використовуються. Для представників різних груп гроші мають своє особливе значення. Сутність грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, у яких вони функціонують.

Важливим елементом побудови обліку коштів є система рахунків. Для обліку готівки та руху коштів за кожним місцем зберігання і кожним видом призначення згідно з діючим планом передбачено певний рахунок і для обліку готівки і руху коштів у обороті, що зберігаються в банку в національній валюті

Таким чином ведення обліку грошових коштів, контролю та цілеспрямованого використання дає змогу підприємствам контролювати свої видатки, надходження, розрахунки, а також здійснювати фінансово вигідні грошові операції.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Облік касових операцій та його документальне оформлення

В Україні прийняті законодавчі акти, якими регулюється грошові розрахунки, визначається порядок їх проведення і система контролю за їх здійсненням. Для організації обліку касових операцій та операцій з обліку безготівкових розрахунків керуються наступними основними нормативними документами.

Основним нормативно-правовим документом, який врегульовує питання обліку касових операцій, є затверджений Постановою Правління Національного банку України „Положення про ведення касових операцій у національній валюті України ” № 72 від 19.02.2001 року [70].

Вимоги цього Положення поширюються на юридичних осіб (крім банків і підприємств поштового зв'язку) незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, їх відокремлені підрозділи, представництва іноземних організацій і фірм, які здійснюють підприємницьку діяльність, а також зареєстрованих у встановленому порядку фізичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності без створення юридичної особи, які здійснюють операції з готівкою в національній валюті та є обов'язковими для виконання ними.

Розрахунки готівкою підприємства усіх форм власності, а також приватні підприємці мають проводити з оформленням прибуткових і видаткових касових ордерів, касового і товарного чеків, квитанцій, договорів купівлі-продажу, актів закупівлі, виконання робіт (надання послуг) чи інших документів, що засвідчують факт купівлі товару, виконання робіт, надання послуг.

Порядок оформлення касових операцій на підприємствах є наступним:

1. Касові операції оформляються касовими ордерами, видатковими відомостями, розрахунковими документами, документами за операціями із застосуванням платіжних карток, іншими касовими документами, які згідно із законодавством України підтверджували б факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) готівкових коштів.

2. Касові операції, що проводяться відповідно до Закону України „Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” [33], оформляються згідно з вимогами цього Закону.

3. Приймання готівки в каси на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика проводиться за прибутковими касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником підприємства (додаток А).

Про приймання підприємствами готівки в касу за прибутковими касовими ордерами видається засвідчена відбитком печатки цього підприємства квитанція (що є відривною частиною прибуткового касового ордера) за підписами головного бухгалтера або працівника підприємства, який на це уповноважений керівником.

4. Видача готівки з кас проводиться за видатковими касовими ордерами або видатковими відомостями. Документи на видачу готівки мають підписувати керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником. До видаткових ордерів можуть додаватися заява на видачу готівки, розрахунки тощо.

5. Видачу готівки касир проводить тільки особі, зазначеній у видатковому касовому ордері (додаток Б) або видатковій відомості.

Якщо видача готівки проводиться за довіреністю, оформленою у встановленому порядку згідно із законодавством України, у тому числі й особи, що не має змоги у зв'язку з хворобою або з інших поважних причин поставити підпис власноручно, то в тексті ордера після прізвища, імені та по батькові одержувача готівки бухгалтер зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, якій

довірено одержати готівку. У разі видачі готівки за видатковою відомістю перед підписом про одержання грошей касир робить у ній напис „За довіреністю”. Довіреність залишається в касира і додається до видаткового касового ордера або видаткової відомості.

6. Приймання одержаної з банку готівки в касу та видача готівки з каси для здавання її до банку оформляються відповідними касовими ордерами (прибутковим або видатковим) з відображенням такої касової операції в касовій книзі (додаток А, Б).

Документом, що свідчить про здавання виручки до банку, є відповідна квитанція до прибуткового документа банку на внесення готівки, засвідчена підписами відповідальних осіб банку та відбитком печатки (штампа) банку. Документом, що свідчить про здавання виручки до банку через інкасаторів, є копія супровідної відомості до сумки з готівковою виручкою (готівкою), засвідчена підписом та відбитком печатки інкасатора-збирача.

7. Виплати, пов'язані з оплатою праці, проводяться касиром підприємства або за видатковими касовими ордерами на кожного одержувача чи за видатковими відомостями (додаток В).

Одноразові видачі готівки на виплати, пов'язані з оплатою праці, окремим особам проводяться, як правило, за видатковими касовими ордерами.

8. Після закінчення встановлених строків виплат, пов'язаних з оплатою праці за видатковими відомостями, касир Біллербек Україна перо-пухова фабрика зобов'язаний здійснити:

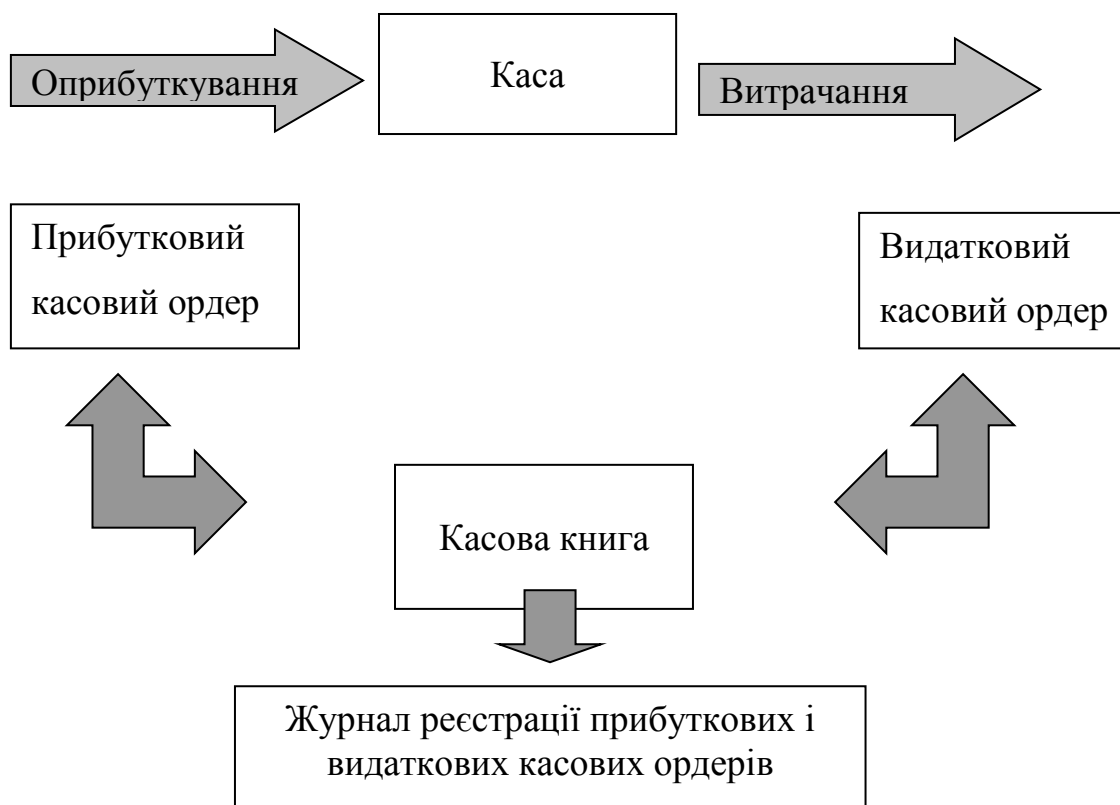
- у видатковій відомості проти прізвища осіб, яким не здійснено виплату, поставити відбиток штампа або зробити напис „Депоновано”;
- скласти реєстр депонованих сум;
- у кінці видаткової відомості зазначити фактично виплачену суму та недоодержану суму виплат, яка підлягає депонуванню, звірити ці суми із загальним підсумком за видатковою відомістю і засвідчити напис своїм підписом. Якщо готівкові кошти видавалися не касиром, а іншою особою, то на відомості додатково робиться напис „Готівку за відомістю видав (підпис)”;

– здійснити відповідний запис у касовій книзі згідно з виписаним бухгалтерією видатковим касовим ордером на фактично видану суму за видатковою відомістю.

Бухгалтер підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика робить перевірку записів, зроблених касирами у видаткових відомостях, та здійснює підрахунок виданих і депонованих за ними сум. Депоновані суми, що підлягають здаванню в банк, оформляються шляхом складання одного загального видаткового касового ордера.

9. Касові ордери до передавання в касу реєструються бухгалтером у журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових документів. Видаткові касові ордери, що оформлені на підставі видаткових відомостей на виплати, пов'язані з оплатою праці, реєструються після здійснення цих виплат.

Загальна схема документування операцій з готівкою наведена на рис. 2.1.

Рис 2.1.Схема документування операцій, пов'язаних з рухом коштів в касі підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика

Схему документообігу касових операцій можна представити за допомогою схеми (рис. 2.2)

Гроші по касових ордерах приймаються і видаються тільки в день їх оформлення. При завершенні операцій касир зобов'язаний підписати усі прибуткові та видаткові ордери, а ті документи, які до них додаються, – погасити штампом або надписом: на прибуткових документах – “отримано”, а на видаткових – “оплачено”, вказавши дату.

Оплата праці, виплата допомог по тимчасовій непрацездатності, стипендій, премій тощо проводиться касиром за платіжними (розрахунко-платіжними) відомостями, без складання видаткового касового ордера на кожного одержувача.

Рис. 2.2 Схема документообігу касових операцій на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика.

Здача виручки інкасатору оформлюється супровідною відомістю, яка складається в трьох примірниках через копіювальний папір: перший примірник (супровідну відомість) вкладають до інкасаторської сумки, другий (накладну) – віддають інкасатору при отриманні ним сумки, третій (копія супровідної відомості) – залишається в касі підприємства (інкасатор на ньому ставить підпис і відповідний штамп) і служить підставою для списання коштів з касира, який підтверджує здачу грошей до каси банку. На зворотному боці першого і другого примірників вказаних документів матеріально відповідальні особи заповнюють покупюрний опис грошей, що здаються .

Касир зобов'язаний приділяти особливу увагу належному заповненню касових документів. При цьому забороняється приймати до виконання первинні документи на операції, що суперечать законодавчим і нормативним актам, встановленому порядку приймання, зберігання і витрачання коштів, які порушують договірну, фінансову дисципліну, завдають збитку державі, власникам, іншим юридичним та фізичним особам .

Якщо хоча б одна з вимог по заповненню касових документів не виконана, касир зобов'язаний повернути документи до бухгалтерії для належного їх оформлення .

Прибуткові та видаткові касові ордери чи документи, що їх замінюють, до передачі в касу реєструються бухгалтерією в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів (форма № КО – 3) [24.с205]

Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів представляє собою обліковий реєстр наступного вигляду.

Всі факти надходження і вибуття готівки на підприємстві відображаються в касовій книзі .

Касова книга – обліковий реєстр, призначений для обліку касових операцій касиром підприємства. В ній у хронологічній послідовності відображається витрачання і надходження готівки, що дає можливість контролювати рух коштів підприємства [8, с.248].

Записи в касовій книзі здійснюються касиром одразу ж після отримання або видачі грошей по кожному ордеру або по документах, які його замінюють.

Підприємства, які використовують іноземну валюту, ведуть окремі касові книги по кожному виду валюти.

В кінці кожного робочого дня касир підводить підсумки операцій за день, визначає залишок готівки в касі на наступне число і складає звіт касира.

Звіт касира – це документ, який є відривним аркушем касової книги з доданими прибутковими та видатковими касовими документами, що передається касиром підприємства до бухгалтерії [7, с.99].

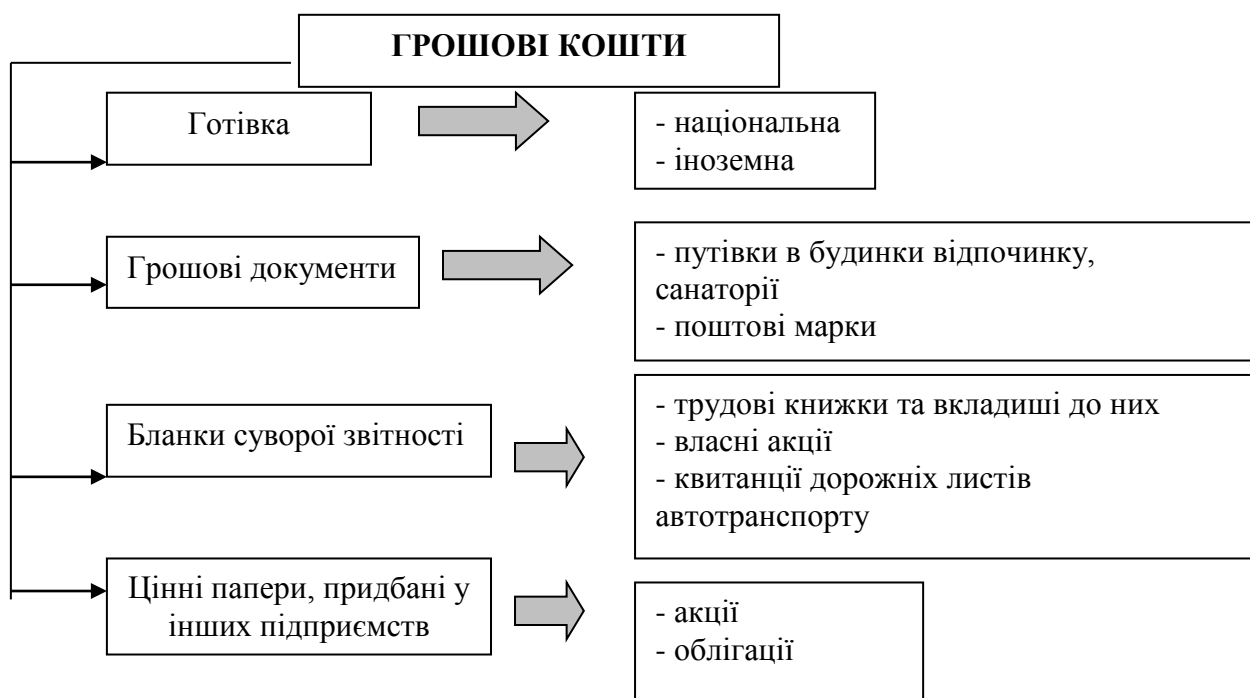
Для здійснення касових операцій (розрахунків готівкою) на кожному підприємстві повинна бути каса – спеціально обладнане приміщення з обов'язковою наявністю сейфу. Приміщення каси повинно бути ізольоване, двері в касу під час здійснення операцій повинні замикатись зсередини. Доступ до приміщення каси особам, які не мають відношення до її роботи, забороняється .

В касі підприємства можуть зберігатися наступні цінності (рис. 2.3).

Дублікати ключів від каси в опечатаних касиром пакетах або скриньках зберігаються у керівника підприємства.

Для регулювання обсягу готівки в касі підприємства Інструкцією НБУ № 4 „Про організацію роботи по готівковому обігу установами банків України” передбачено, що для кожного підприємства банками за погодженням з підприємствами виходячи з розрахунку щоденного надходження або витрачання готівки з урахуванням режиму та специфіки роботи підприємства, його віддаленості від установи банку, розміру касових оборотів, встановлених строків та порядку здачі касової виручки встановлюється ліміт залишку готівки в касі[43].

Якщо підприємству ліміт каси взагалі не встановлено, то вся готівка в касі на кінець дня повинна здаватися в банк (незалежно від причини відсутності ліміту), інакше вона буде визнаватись понадлімітною .

**Рис.2.3 Цінності, що зберігаються в касі підприємства Біллербек
Україна перо-пухова фабрика**

Для того, щоб встановити ліміт залишку готівки в касі, всі підприємства незалежно від форм власності та виду діяльності до початку прогнозованого періоду (кварталу), у строки, встановлені установами банків, подають до установи банку заявку-розрахунок.

Відповідальність за не встановлення ліміту залишку готівки в касах підприємств незалежно від форм власності покладається на установи банків.

Для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в касі підприємства використовують рахунок 30 „Каса”.

Рахунок 30 „Каса ” має такі субрахунки :

301 „Каса в національній валюті ”

302 „Каса в іноземній валюті”

За дебетом рахунку 30 „Каса” відображається надходження грошових коштів у касу підприємства, за кредитом – виплата грошових коштів із каси підприємства .

На підприємствах, де працюють операційні каси відкриваються субрахунки „Операційна каса в національній валюті ” та „Операційна каса в іноземній валюті ”.

Касові операції оформлюються документами, типові форми яких затверджені наказом Міністерства статистики України від 15.02.96 року № 51, і мають застосовуватися без змін на всіх підприємствах, незалежно від їх підпорядкованості.

Аналітичний облік готівки може вестись за центрами відповідальності: за кожною операційною касою чи касиром, а також за видами іноземної валюти. Аналітичний облік грошових документів на підприємстві Біллербек Україна перо-пухова фабрика ведеться за їх видами.

Синтетичний облік готівки (рахунок 30 „Каса”) здійснюють в журналі-ордері № 1 і відомості № 1. По журналу-ордеру № 1 можна прослідкувати всі операції з витрачання готівки з каси. Надходження готівки реєструються у відомості № 1.

Операції по рахунку 33 „Інші кошти” відображаються в журналі-ордері № 3, який будується аналогічно до журналу-ордеру № 1.

2.2. Особливості обліку операцій на рахунках в банку та з іншими коштами

Розвиток підприємницької діяльності в Україні викликав появу багатьох тисяч нових господарських і комерційних структур різних форм власності і видів діяльності. Всі вони повинні вести бухгалтерський облік, який розпочинається з відкриття рахунків у банках і внесення коштів до статутного фонду підприємства.

Для здійснення операцій по поточному рахунку до банку подаються документи, форми яких затверджені НБУ.

Операції на рахунках підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика виконують за розрахунково-грошовими документами затвердженими банком (рис. 2.4)

Рис. 2.4 Документування руху коштів Біллербек Україна перо-пухова фабрика на рахунках в банку

Відповідно до вимог щодо оформлення первинних документів, на документах, що засвідчують рух грошових коштів на рахунках в банку обов'язково повинні бути підписи осіб, відповідальних за здійснення тієї чи іншої операції. Визначається кола осіб, що мають право підпису таких документів, здійснюється власником або керівником підприємства (якщо він уповноважений на це власником).

Всі банківські операції оформлюються лише стандартними первинними документами .

Підписів на документі, як правило, два : перший – підпис працівника, відповідального за господарську діяльність підприємства, другий – це підпис

працівника, відповідального за фінансову діяльність підприємства. Право першого підпису, так само як і другого, можуть мати декілька працівників підприємства. Наприклад, право першого підпису може мати керівник підприємства, його заступник, головний інженер тощо, а право другого підпису – головний бухгалтер, бухгалтер.

Підприємство періодично (щоденно чи у встановлені банком строки) отримує від банку виписку з поточного рахунку, тобто перелік здійснених ним за звітний період операцій.

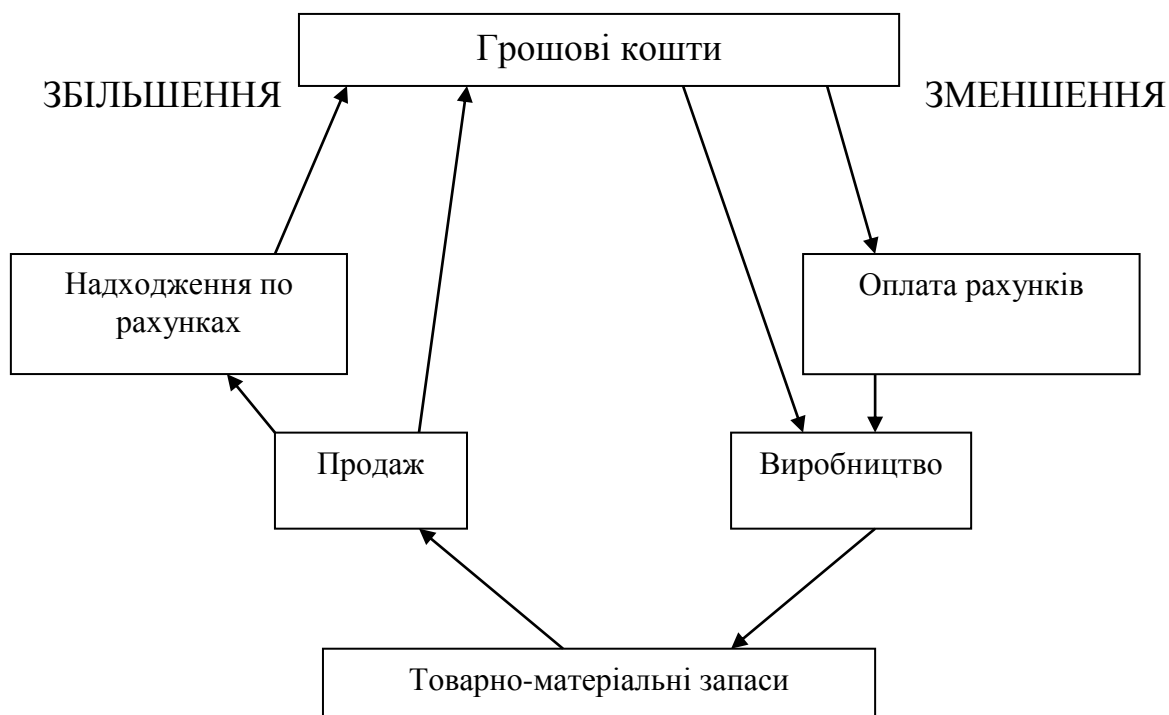
Виписка банку – документ, що видається банком підприємству і відображає рух грошових коштів на поточному рахунку (додаток Г).

Виписка банку замінює собою реєстр аналітичного обліку операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів на поточному рахунку, а тому вона обов'язково містить дату, номер документа, короткий зміст операції і суми записів по дебету і кредиту, а також залишки коштів на початок і кінець періоду.

Взаємовідносини між банком та підприємством Біллербек перо-пухова фабрика здійснюється на платній основі з укладанням договору про розрахуково – касове обслуговування. Укладання договорів про розрахуково – касове обслуговування з банком регулюється Порядком організації розрахуково – касового обслуговування комерційними банками клієнтів. В процесі господарської діяльності підприємства безперервно відбувається зміна – збільшення або зменшення його грошових залишків. Цей процес відображений на рис. 2.5.

Надлишок грошей на рахунку зменшується при придбанні матеріалів та оплаті одержаних послуг для виробництва готової продукції, при погашенні заборгованості постачальникам. Після реалізації запасів готової продукції виникає заборгованість покупців перед підприємством. При оплаті рахунків покупцями дебіторська заборгованість зменшується, а потік грошових надходжень збільшується. Але боржники часто зволікають з оплатою поставок

відвантаженої їм готової продукції, тому надходження грошових коштів може виникнути лише через деякий час.

Рис. 2.5. Рух грошових коштів підприємства Біллербек перо-пухова фабрика

В зв'язку з цим керівник підприємства повинен постійно слідкувати за рухом грошових коштів, звертати увагу на будь-які зміни і передбачати їх наслідки для фінансового стану підприємства.

Підприємство має право відкривати поточні та депозитні рахунки як в національній, так в іноземній валюті. Поточний рахунок в іноземній валюті відкривається підприємством для проведення розрахунків в безготівковій та готівковій іноземній валюті при здійсненні поточних операцій [19, с.28].

Поточні рахунки відкриваються підприємством усіх видів та форм власності, а також їх відокремленим підрозділам для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів операцій за цими рахунками відповідно до чинного законодавства України.

Юридичні і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності мають право відкривати необмежену кількість рахунків за своїм вибором і згодою банків. Проте, у випадку відкриття двох і більше поточних рахунків у

національній валюті власник рахунку протягом трьох робочих днів з дня відкриття або закриття наступного рахунку визначає один з рахунків у національній валюті як основний.

Суб'єкти підприємницької діяльності можуть використовувати чеки для розрахунків за товари, роботи, послуги. Для цього певна сума коштів вноситься, депонується на особливому рахунку – рахунку лімітованої чекової книжки. В межах цього ліміту підприємства виписують розрахункові чеки [46].

Підставою для зарахування готівкової іноземної валюти на поточний рахунок резидента – суб'єкта підприємницької діяльності (через розподільчий рахунок) є копії рахунку (рахунку-фактури) та митної декларації, що оформлена під час перетинання транспортним засобом митного кордону України, або сліпу, квитанції платіжного терміналу, якщо готівкова іноземна валюта була отримана за допомогою корпоративної платіжної картки через касу уповноваженого банку. Копія митної декларації (або сліпу, квитанції платіжного терміналу) з відміткою резидента – суб'єкта підприємницької діяльності про суму здійсненої оплати товарів в іноземній валюті залишається в уповноваженому банку.

Акредитив – доручення банку покупця банку постачальника провести оплату за відвантажену продукцію, товар, надані послуги на підставах, обумовлених в цьому дорученні [4, с.34]. Види акредитиву наведені на рис. 2.6.

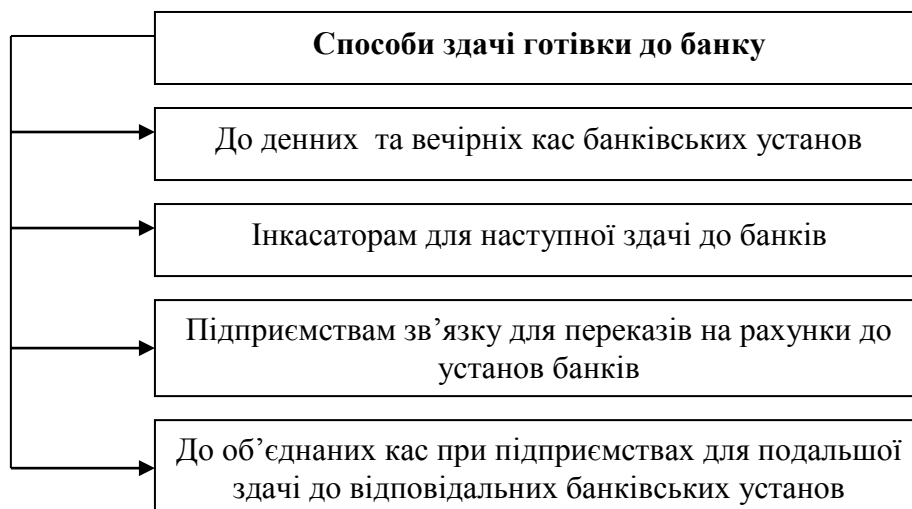
Підприємства, які мають постійний грошовий виторг. Можуть здавати виручку до банку через інкасаторів, для чого укладається договір про інкасацію з обслуговуючим банком.

Не вважаються понадлімітними в день їх надходження і ті готівкові кошти, що надійшли до кас підприємств у вихідні та святкові дні та були здані в сумі, що перевищує встановлений ліміт каси, до обслуговуючих банків наступного робочого дня банку та підприємства або були видані для використання підприємством відповідно до законодавства наступного робочого дня на потреби, які пов'язані з діяльністю підприємства.

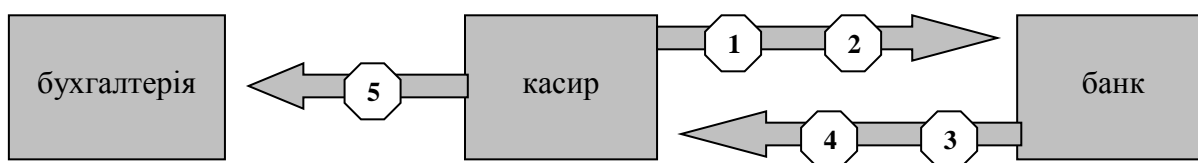
Рис. 2.6. Види акредитиву

Надлишок готівки в касі підприємства Біллербек перо-пухова фабрика здається до банку у встановленому порядку одним з наступних способів (рис. 2.7.)

Рис. 2.7. Способи здачі готівки до банку

Загальний порядок внесення готівки до банку зображено на рис.2.8.

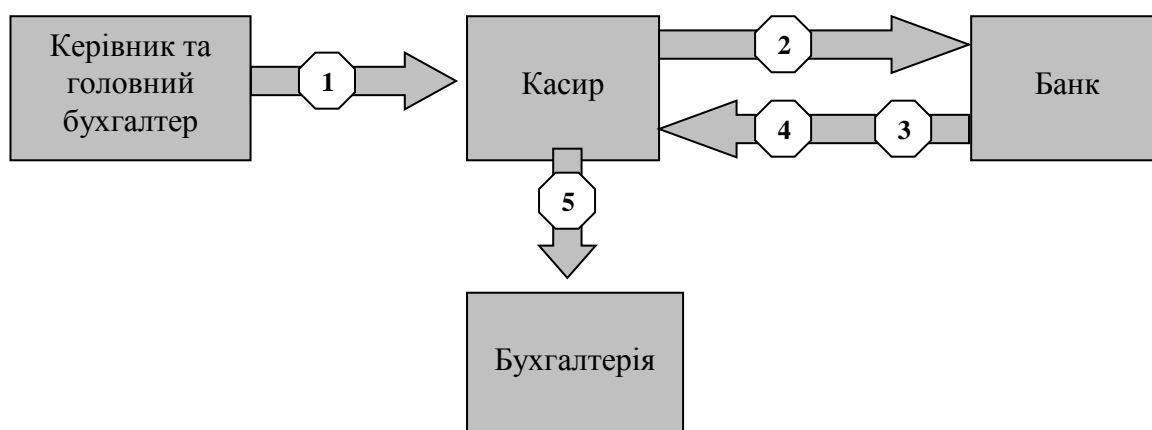

**Рис. 2.8. Порядок внесення готівки до банку підприємством
Білербек перо-пухова фабрика**

Пояснення схеми:

- (1) – заповнення касиром об'яви на внесок готівкою;
- (2) – внесення готівки в банк;
- (3) – оформлення банком квитанції та ордера до каси і видача квитанції касиру;
- (4) – оформлення банком виписки з поточного рахунку підприємства з виправдовуючим документом – ордером;
- (5) – складання касиром звіту касира.

Одержання готівки в банку здійснюється касиром або іншою уповноваженою особою на підставі грошового чеку. Для цього в банку одержується чекова книжка на підставі заявки. Загальний порядок одержання готівки в банку представлено на рис. 2.9.

Рис. 2.9. Порядок одержання готівки в банку

Пояснення схеми :

- (1) – заповнення всіх реквізитів чека та корінця чеку;

(2) - поставлення підпису одержувача чека на корінці чеку і передача його банку;

(3) – перевірка правильності заповнення чеку та його оплата;

(4) – одержання грошей в касі банку;

(5) – складання звіту касира.

Об'єктом обліку операцій по рахунках в банках є вільні грошові кошти підприємства в національній та іноземній валюті, які знаходяться в установах банків.

Операції з надходження коштів на рахунки в банках реєструється у відомості № 2, операції з витрачання коштів – в журналі-ордері № 2, які будуються аналогічно відомості № 1 і в журналі-ордері № 1 відповідно.

Всі операції з надходження і витрачання валютних коштів переоцінюються за встановленим НБУ курсом гривні і відображаються в в журналі-ордері № 2-в, відомості № 2-в по рахунку 31 „Рахунки в банках” у розрізі іноземних валют.

Аналітичний облік наявності та руху грошових коштів на рахунках в банку здійснюється за виписками банку в розрізі кожного відкритого рахунку.

Для обліку наявності та руху грошових коштів на поточному рахунку, що знаходяться у банку і можуть бути використані для поточних операцій призначено рахунок 31 „Рахунки в банку”, у розрізі субрахунків:

311 – „Поточні рахунки в національній валюті”;

312 – „Поточні рахунки в іноземній валюті”.

За дебетом субрахунків відображається надходження грошових коштів, за кредитом – їх використання.

Для здійснення операцій на поточному рахунку підприємством до уповноваженого банку подаються оформленні належним чином відповідні первинні документи.

Виходячи з цього документи, за допомогою яких суб'єкт проводяться операції на поточному рахунку в банку, можна поділити на три групи:

1) документи, за допомогою яких суб'єкт господарювання забезпечує взаємозв'язок між поточним рахунком і касою підприємства (заява на отримання чекових книжок, грошова чекова книжка, об'ява про внесення готівки);

2) документи, за допомогою яких суб'єкт господарювання здійснює розрахунки з іншими суб'єктами господарювання в обох напрямках (платіжне доручення) (додаток Д);

3) документи, за допомогою яких здійснюється списання сум недоїмок до бюджету за податками і які стягуються у безспірному порядку (платіжна вимога, інкасове доручення-розпорядження).

Для отримання належних готівкових коштів із банку у касу підприємства використовують чек грошової чекової книжки. На всіх чеках, які входять до чекової книжки установою банку проставляється відповідна нумерація і назва того підприємства, якому вона видається [52, с.215].

Для отримання готівки з банку до каси підприємства головний бухгалтер оформляє вручну чек грошової книжки, який касиром передається до банку.

Банк видає підприємству виписки з розрахункового рахунку, які є копіями тих записів, які зроблені банком за операційний день. У виписках зазначають дату проведення операцій і дату попередньої виписки, сум залишків коштів на початок і кінець дня, номер розрахункового рахунку заводу і кореспонденція рахунків, номери первинних документів на підставі яких виконані операції, суми зараховані і списані з рахунку. До виписок додаються документи (їх копії) на підставі яких банк виконав операції [35с.186]

Одержані виписки на підприємстві обробляються :

– перевіряється наявність певних документів і проводяться перевірки законності і арифметичності операцій;

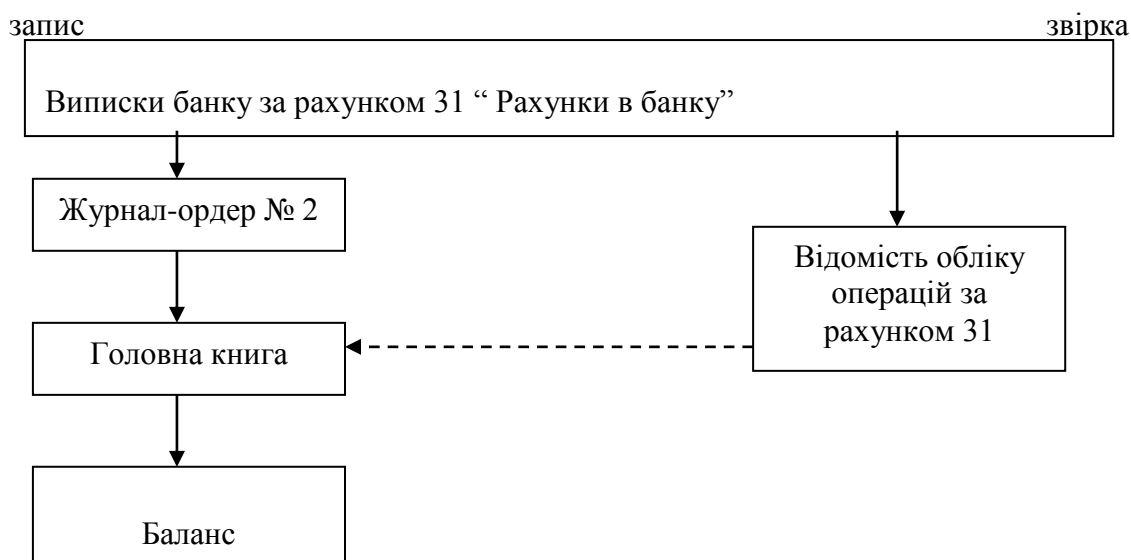
– приставляється кореспондуючі бухгалтерські рахунки па кожній операції.

Опрацювання банківської виписки включає три етапи:

1) до банківської виписки прикріплюється всі додані до неї банком первинні документи;

2) заключається у встановленні і зазначенні у виписці біля кожної суми номера того бухгалтерського рахунку, у кореспонденції з яким пов'язане надходження або списання коштів із поточного рахунку;

3) полягає у перенесенні узагальнених даних із виписки по дебету і кредиту поточного рахунку одним рядком до журналу-ордеру № 2 при журнально ордерній формі обліку. Наглядним прикладом такої операції є схема 2.10.

Рис. 2.10. Порядок запису операцій з грошовими коштами на підприємстві Біллербек перо-пухова фабрика

Бухгалтер Біллербек перо-пухова фабрика у день отримання виписки здійснює такі операції, які називаються бухгалтерським терміном „контування” виписки, тобто її перевірка та обробка (див.табл.2.1).

Обробка виписки по рахунках в банку

№ п/п	Перелік робіт	Виконавці	
		Касир	Бухгалтер
1.	Отримання у банку виписки з розрахункового рахунку з доданим до неї документами	←	
2.	Звіряння початкового залишку за випискою з кінцевим залишком за попередній день		+
3.	Підбирання документів до виписки в порядку послідовності записів у виписці		+
4.	Поставлення на документах і виписці номера кореспондуючого рахунку з рахунку 31		+
5.	Групування та підрахування сум за однаковими кореспондуючими рахунками		+
6.	Перевірка та виписка підсумків обробки по Д-т і К-т кінцевого залишку		+

Якщо у виписці виявлено суми, помилково зараховані або списані з поточного розрахункового рахунку, то власник рахунку повідомляє про це в банк, який у наступних виписках виправляє помилку шляхом зарахування претензійних сум. Періодично (на 1 січня) підприємство письмово підтверджує залишок коштів на рахунку згідно з даними банку.

На основі виписок банку проводять записи операцій за дебетом і кредитом цього рахунку у реєстрах синтетичного і аналітичного обліку.

При здійсненні підприємством зовнішньоекономічних операцій відповідно до „Положення по бухгалтерському обліку операцій в іноземній валюті”, затверджена наказом МФ України від 14.02.1996 року воно може відкривати у банку валютний рахунок. На цьому рахунку обліковують кошти в іноземній валюті, але в перерахунку на гривні за курсом НБУ. Причому

кожного місяця або кожній операції здійснюється перерахунок за цим рахунком відповідно до зміни курсу валюти.

Особливістю обліку валютних операцій є те, що записи здійснюються в облікових регістрах з обліку розрахунків у чисельнику в іноземній валюті, а в знаменнику – у гривнях за курсом НБУ на відповідну дату, а основним документом, за яким здійснюється придбання валютних коштів і їх списання з його рахунку, є заява встановленої форми, а також те, що виписки банк видає за цим рахунком одночасно у розрізі валют та у гривнях.

Для обліку коштів, які мають визначене цільове призначення, підприємства використовують окремі субрахунки. На них обліковують кошти на акредитивах, лімітованих чекових книжках, інших рахунках, наприклад, приватизаційні папери, ощадні сертифікати, приватизаційні кошти громадян.

Схема обліку за цими субрахунками, а саме 313 – „Інші рахунки в банку в національній валюті”, 314 – „Інші рахунки в банку в іноземній валюті” відрізняються від загального порядку обліку коштів дещо іншими документами для відкриття і закриття окремих рахунків. Так, акредитив відкривається на підставі заяви на його відкриття, лімітована чекова книжка – на основі заяви на її отримання і платіжного доручення на перерахування на цей рахунок з поточного чи з обліку коштів на капітальні вкладення рахунків певної суми. Закриваються ці рахунки шляхом перерахування невикористаних залишків на відповідні рахунки, з яких вони поповнювались. Оплата з рахунку лімітованих чекових книжок проходять шляхом видачі чеків. За кожним рахунком банк видає виписки, які є підставою для записів у реєстрах аналітичного і синтетичного обліку.

На рахунку 33 “ Інші кошти ”, який на відміну від рахунку 31 у банку не відкривають, обліковують гроші, здані у вечірні каси банку чи ощадний банк, поштове відділення або бюджетні асигнування, про які є повідомлення, але які ще не відображені у виписці банку за рахунками, що тут відкриті, в день здійснення операції, тобто знаходяться в дорозі, а також поштові та митні марки, акцизні марки, марки гербового збору, проїзdnі талони, путівки у

санаторії та інші оплачені документи. Які використовуються як засіб платежу чи розрахунків, наприклад, казначейські чеки як еквіваленти грошових коштів. На відміну від грошових документів, бланки суворої звітності (доручення на одержання матеріалів, товарно-транспортні накладні) на цьому рахунку не обліковують, а їх наявність і рух відображають на позабалансовому рахунку 08 „Бланки суворого обліку”.

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі квитанції та інших документів про здачу готівки на рахунки підприємства, про придбання марок, путівок та актів про їх використання проводять записи у реєстрах аналітичного і синтетичного обліку за дебетом цього рахунку, а на основі виписок банку з поточного чи інших рахунків у банку – за його кредитом, оскільки саме виписка банку засвідчує зарахування коштів, які були в дорозі, на рахунки підприємства.

2.3. Автоматизація обліку грошових коштів та їх еквівалентів

Автоматизація супроводжує людське суспільство з моменту його зародження, вона притаманна його розвитку. В методології її визначають як заміщення праці людської діяльності процесами технічних пристроїв. З кожним новим відкриттям людина знімає з себе черговий „обов’язок” і перекладає його на інші засоби – на машини. З’явився комп’ютер і людина захотіла свою головну функцію перекласти на машину, навіть точилися розмови навколо питання, чи може комп’ютер думати? Однак процес пізнання не можна перекласти на машину, оскільки саме він спрямовує розвиток. Неможливо автоматизувати ні один процес ,доки не отримані знання про те, як, а головне, чому його здійснює людина. Автоматизація йде слідом за пізнанням, але ніколи не випереджує його.

Головна мета і до того ж перший результат системної автоматизації в області організаційного управління – це нормальний облік.

Основи призначення обліку – сформувати базис даних про стан підприємства. Всі аспекти виробничої діяльності ,як в дзеркалі, знаходять відображення у бухгалтерії підприємства. В теперішній час багато підприємств впроваджує автоматизовані системи бухгалтерського обліку.

Україна поки, що відстає від західних країн за рівнем оснащеності комп'ютерною технікою, однак темпи зростання впровадження автоматизації в управлінні є достатньо високі. Впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку дозволило суттєво підвищити оперативність і достовірність облікової інформації Біллербек перо-пухова фабрика .

Для впровадження комп'ютерних систем в облік необхідно:

- придбання і встановлення засобів обчислювальної техніки;
- придбання і встановлення системного програмного забезпечення;
- придбання і встановлення спеціалізованого програмного забезпечення бухгалтерського і оперативного обліку.

Застосування комп'ютерної техніки вносить значні зміни в організацію бухгалтерського обліку, зумовлені з зміною способів обробки первинних документів, високою швидкістю надання звітності через раціональне упорядкування облікових даних, одноразове їх отримання, та багаторазову передачу і використання. Комп'ютеризація обліку покликана підвищити роль бухгалтерського обліку як функції управління, тому що обчислювальна техніка з допоміжного фактора перетворюється на визнаний фактор організації обліку, змінюючи не тільки його форму, але й технологію.

Застосування комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку дозволяє зекономити час спеціалістів і спростити їх роботу ,підвищити надійність розрахунків; проводити експрес-аналіз фінансових ситуацій з метою оптимізації оподаткування; оперативно перераховувати звітні документи в випадку додаткових змін; ефективно виявляти і виправляти помилки, виконувати всю технічну роботу за спеціаліста, звільнити його час для аналізу фінансових ситуацій, економічного і податкового законодавства.

На підприємстві облік грошових коштів та розрахункових операцій ведеться ручним способом. Отже, впровадження автоматизованого способу ведення обліку грошових розрахунків можна назвати одним з методів вдосконалення обліку. Однією з найкращих бухгалтерських програм на Біллербек перо-пухова фабрика є „1С:Бухгалтерія”. Це програма, за допомогою якої можна вести синтетичний і аналітичний облік, отримувати всю необхідну звітність і різноманітні документи по синтетичному і аналітичному обліку; її повна настроюваність дає змогу змінювати і доповнювати план рахунків, систему проводок, настройки аналітичного обліку, форми первинних документів, форми звітності.

Дана програма зручна в роботі, відрізняється швидкістю проведення операцій, використанням можливостей Windowsінтерфейсу(меню, вікна, піктограми і т. п.)

Після запуску програми виводиться титульний екран. Інформація, яка обробляється програмою відображається у вікні. У верхній частині вікна знаходиться стрічка заголовку вікна. Під нею розміщене меню програми, за допомогою якого відбувається звертання до основних функцій програми.

В вихідному стані програми меню містить слідувачі групи: „Операції”, „Звітність”, „Сервіс”, „Вікна”, „Допомога”. Кожному пункту в стрічці меню відповідає група підпорядкованих йому пунктів меню. При роботі в більшості режимів програми в меню з’являється ще одна група функцій – „Дії”, вона перераховує дії, до яких відкритий доступ в поточному режимі роботи.

Нижче стрічки меню у вікні „1С:Бухгалтерія” розміщена лінійка піктограм, за допомогою якої можна швидко виконати дії, що найчастіше зустрічаються, наприклад, друк, пошук стрічки, вставка, копіювання. Для виконання дії, яка здійснюється будь - якою піктограмою, слід клацнути цю піктограму.

В нижній частині вікна „1С:Бухгалтерія” розміщена інформаційна стрічка. Решта частина вікна являється робочим простором – в ньому виводяться списки, бланки запитів, редагуємо документи і т.п.

В даній програмі як і у всіх Windows – програмах для полегшення використання меню використовуються уніфіковані позначки. Вони мають таке значення:

- сірий колір команди меню-команда в даний момент недоступна.
- багатокрапка”...”, розміщена слідом за командою меню означає, що після вибору команди з’явиться діалогове вікно із запитом необхідних параметрів.
- трикутник, розміщений слідом за командою означає, що після вибору команди, з’явиться підменю, з якого потрібно буде зробити вибір.
- галочка, розміщена перед командою меню. Ця команда позначає режим програми, який діє на даний момент. Вибір команди змінить цей режим, при цьому голочка зникне.

Перед тим як почати безпосередньо ведення бухгалтерського обліку, слід продивитись і при необхідності відкорегувати план рахунків, класифікатор видів об’єктів аналітичного обліку і задати деякі інші параметри програми.

Для перегляду і коригування плану рахунків слід вибрати в головному меню групу функцій”Операції”, а в ній функцію „Рахунки”. На екран буде виведений план рахунків бухгалтерського обліку. Він представлений у вигляді списку з шести граф:

- Рахунок – код (номер) рахунку і субрахунку;
- Найменування – назва рахунку чи субрахунку;
- Вид субконто – найменування виду об’єктів аналітичного обліку, якщо по даному рахунку чи субрахунку ведеться аналітичний облік;
- К.– в цій графі стоїть символ „+”, якщо по даному рахунку чи субрахунку ведеться кількісний облік.
- В. – в цій графі стоїть графі стоїть символ „+”, якщо по даному рахунку чи субрахунку ведеться валютний облік;
- Ан. – в цій графі стоїть символ „+”, якщо по даному рахунку чи субрахунку в звітах довільної форми необхідно виконати аналіз оборотів з іншими рахунками

Список впорядкований по кодам рахунків (субрахунків).

Продивитись план рахунків можна, переміщуючись по ньому за допомогою лінійок прокрутки.

Коректуючи список рахунків, слід знати, в якому режимі знаходиться програма: в режимі перегляду чи редагування. Це досить важливо, тому що реакція програми на дії користувача в цих режимах різна. Якщо програма знаходиться в режимі редагування, то в графі міститься або мигаюча вертикальна риска або в графі виділена деяка її частина. В режимі перегляду поточна графа списку виділена повністю [1, с.62].

Основний файл змінної інформації в системі – це журнал господарських операцій. В програму слід вносити абсолютно всі проводки, які відображають господарську діяльність даного підприємства. Система підтримує в робочому стані базу, яка може містити сотні проводок. Але користувач завжди може знайти потрібні проводки за певним ключем. Журнал операцій виводиться на екран при виборі пункту „Журнал операцій” групи „Операції” головного меню.

В програмі реалізовано наступні варіанти вводу проводок: ручний ввід, з використанням типових операцій, ввід за допомогою режиму „документи і розрахунки”.

Програмне забезпечення „1 С: бухгалтерія” дозволяє бухгалтерам Біллербек Україна перо-пухова фабрика заповнювати журнал операцій ручним вводом проводок. При цьому вводяться всі реквізити кожної проводки. Якщо по вказаних рахунках ведеться аналітичний облік, то програма вимагатиме вводу субконто. Поряд з цим мається можливість використання режиму типових операцій. За їх допомогою можна автоматизувати введення стандартних, часто використовуваних операцій, друкувати необхідні первинні документи. При вводі типової операції створюється одна або кілька проводок, при чому суми цих проводок можуть розраховуватись автоматично. Програма дозволяє бухгалтеру самостійно задавати типові операції і форми первинних документів, тим самим настроювати систему під свої потреби.

Самі проводки створюються автоматично по заданим формулам. При зміні реквізитів документу чи вихідних даних програма перераховує всі пов'язані з документом проводки. Даний режим доцільний для розрахунку прибутку, податків і т.п. при використанні документів і розрахунків можна формувати відповідні документи і роздруковувати їх на принтері. Програма дає можливість створювати вихідні документи. Програма створить вихідний документ і пред'явити його для перегляду і корегування.

На основі введених проводок програма формує звітні форми, а при необхідності різні допоміжні документи зокрема, оборотно-сальдову відомість, відомість по рахунку і субрахунку, шахматну відомість, журнал-ордери, відомість по рахунку, звіт по журналу операцій, в якому можна зробити вибірку проводок за певною ознакою. Програма також проводить аналіз рахунку, який містить підсумки по кореспонденції цього рахунку з іншими, обороти рахунку. В комплект також входить набір звітів до ДПІ, розрахунок податків. При необхідності можна створити свою форму.

Для формування стандартних звітів використовуються різні пункти групи „Звітність” головного меню. Всі ці звіти (крім звіту по журналу операцій) використовують різні підсумкові дані, тому відповідні пункти будуть доступні лише тоді, коли будуть розраховані підсумки. Перед формуванням стандартних звітів програма, як правило, виводить запит параметрів настройки звітів. Набір параметрів залежить від виду звіту. Формування більшості звітів можна перервати і після формування стандартного звіту, він пред'являється для перегляду. Поточне положення в звіті відображається курсором. Текст звіту виводиться двома шрифтами. Один використовується для заголовку, інший для шапки і основної частини звіту. Слід мати на увазі, що ширина звіту і висота його стрічок залежить тільки від шрифту тексту звіту. Сформований звіт можна при необхідності зберегти в архіві. Для цього необхідно вибрати пункт „Зберегти в архіві” групи меню „Дії”. Збереження в архіві дасть змогу в подальшому звертатись до даного звіту з режиму „Архів документів”(пункт „Архів документів” групи меню „Сервіс”),переглядати його, роздруковувати, а

при необхідності коректувати. Якщо стандартний звіт необхідно передати іншим особам, які не мають програми „1 С: Бухгалтерія”, можна перетворити звіт в текстовий формат. Для цього слід вибрати функцію „Експорт в текстовий файл” з групи меню „Дії” головного меню. Щоб роздрукувати стандартний звіт можна натиснути клавішу чи вибрати пункт „Друк” з відповідного меню „Дії”.

Як вже зазначалось вище, для створення стандартних звітів необхідно перед цим розрахувати підсумки. Для створення звіту по журналу операцій цього не вимагається. Для виводу звіту необхідно вибрати пункт „Звіти по журналу операцій” в групі „Звітність” меню програми. На екран буде виведено список звітів по журналу операцій. Список містить дві графи: найменування і зміст. Якщо потрібний звіт є в списку, слід виділити його і натиснути кнопку Запиту. Якщо необхідного звіту не має, можна вибрати будь-яку стрічку списку і задати програму необхідного звіту.

Документом, який найчастіше використовується в бухгалтерській практиці Біллербек Україна перо-пухова фабрика є оборотно-сальдова відомість. Вона містить для кожного рахунку залишки на початок і на кінець періоду та обороти по дебету і по кредиту за даний період. Для виводу даної відомості слід вибрати пункт „Оборотно-сальдова відомість” групи „Звітність” меню програми. При виборі даного пункту може бути виведений запит параметрів виводу оборотно-сальдові відомості. Встановивши необхідні параметри слід натиснути клавішу. Програма формує оборотно-сальдову відомість і виведе її для перегляду.

Крім звітів і відомостей стандартної форми „1С:Бухгалтерія” дозволяє одержувати звіти довільної форми. Кожний звіт задається за допомогою файла, який містить форму звіту і формули розрахунку кожного показника. Можна змінювати вже існуючі звіти і створювати нові.

Висновки до розділу 2

Банківська інфраструктура України забезпечує повний цикл готівкових та безготівкових грошових розрахунків підприємств України в національній валюті, а також повний цикл безготівкових грошових розрахунків підприємств в іноземних валютах, що забезпечує їх експортно-імпорتنу діяльність.

Організатором і контролером системи готівкових та безготівкових грошових розрахунків в Україні є Національний банк України, який виконує первинну емісію маси готівкових та безготівкових грошей в грошовому обороті України.

Виконавчим ланцюгом системи грошового обороту України є система комерційних банків України, які забезпечують безготівкові розрахункові операції підприємств та фізичних осіб України, а також забезпечують каси підприємств та банкомати готівковими коштами і проводять інкасацію готівки з підприємств торгівлі товарами та послугами.

Система комерційних банків України за допомогою кореспондентських рахунків в іноземних банках забезпечує зовнішньоекономічні розрахунки підприємств в іноземній валюті, для чого продає та покупає валюту для клієнтів на міжбанківському валютному ринку України за національну валюту, або покупає валюту на зовнішніх валютних ринках світу. Окремі банківські операції по обслуговуванню готівкових потоків виконують Укрпошта та окремі комерційні оператори ринку грошових “електронних” переказів, які отримали відповідну ліцензію Національного банку України.

Одночасно система комерційних банків України забезпечує грошовий обіг за операціями з цінними паперами, розрахунковими чеками, дорожніми чеками, банківськими металами, кредитними картками, які мають власну грошову вартість чи є платіжними засобами, еквівалентними грошам.

Документальне відображення процесів і операцій, пов'язаних з грошовими коштами теж має велике значення. Особливо актуальним це питання є сьогодні, коли в Україні відбувається перехід до ринкової економіки,

змінюється форма власності на засоби виробництва, виникають нові економічні відносини.

В зв'язку з цим дані зміни зумовлюють перегляд всіх процесів, що супроводжують облік грошових коштів.

Значні проблеми на підприємствах виникають через зростання цін, інфляційні процеси, зміну валютних курсів. Тому цим питанням слід приділяти багато уваги.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ І АУДИТ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Аналіз використання грошових коштів та їх еквівалентів

Будь-який бізнес, як відомо, починається з наявності грошей, які перетворюються в ресурси для виробництва. Потім із виробничої форми оборотний капітал перетворюється на товарну, а на стадії реалізації – на грошову. Рух оборотного капіталу пов'язаний з такими основними господарськими операціями:

- закупки, унаслідок яких збільшуються запаси сировини, матеріалів, кредиторської заборгованості;
- виробництво, яке веде до зростання дебіторської заборгованості і кількості грошей у касі та на поточному рахунку.

Усі ці операції багато разів повторюються, постійно супроводжуючись грошовими надходженнями і грошовими виплатами. Однією з умов фінансового розвитку підприємства є надходження грошових коштів. Проте надмір коштів на підприємстві свідчить про те, що реально підприємство ризикує зазнати збитків, пов'язаних з інфляцією та знеціненням грошей, а також із втраченою можливістю вигідного їх розміщення. Для оцінки достатності коштів, необхідних для виробничої діяльності підприємства, розраховують тривалість періоду обороту [50, с.322]:

$$T_o = (\text{середні залишки коштів}) \times D : (\text{оборот коштів за період}).$$

Для визначення середнього обороту використовується кредитний оборот за поточним рахунком. Якщо підприємство значну частину розрахунків

проводить через касу, то витрати коштів по касі треба додати до кредитного обороту поточного року.

Аналіз руху грошових коштів за видами діяльності здійснюється за даними форми 3 „Звіт про рух грошових коштів”, яка розроблена на основі П(С)БО № 4 „Звіт про рух грошових коштів” (додаток К).

У цьому звіті міститься інформація про грошові потоки підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика за звітний період.

Аналіз руху коштів у розрізі окремих видів діяльності підприємства, дає можливість оцінити, з яких джерел надійшли ці кошти, які напрямки їх використання, чи вистачає власних оборотних коштів підприємства для інвестиційної діяльності. Аналізуючи рух коштів за видами діяльності, можна додатково відповісти ще й на такі запитання: чи може підприємство розрахуватись за своїми поточними зобов'язаннями? Чи вистачить одержаного прибутку для обслуговування поточної діяльності підприємства?

Аналіз руху коштів передбачає розрахунок передовсім сум надходжень та витрат у розрізі окремих видів діяльності, визначення загального залишку коштів на підприємстві за звітний період, порівняння даних звітного періоду з попереднім, вивчення причин зменшення надходжень і збільшення витрат.

Для проведення аналізу використання грошових коштів та їх еквівалентів обрано промислове підприємство, а саме Біллербек Україна перо-пухова фабрика.

Аналіз руху коштів починається з визначення суми коштів, одержаних у результаті операційної діяльності підприємства (розділ 1 форми 3). Для цього за даними ф.1, ф.2, (див. додатки Ж, И) приміток до балансу та звіту про фінансові результати необхідно визначити прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування (чистий прибуток до оподаткування і заліку результатів надзвичайних подій, який відображається в рядку 170 ф.2). Після цього провадиться його послідовне коригування на:

– амортизацію необоротних активів (амортизаційні відрахування щодо матеріальних та нематеріальних необоротних активів, які нараховано протягом

звітнього періоду). Оскільки нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів зменшує прибуток підприємства, але не призводить до витрати його коштів, то сума амортизації додається до прибутку;

– збільшення (зменшення) забезпечень, тобто на зміни в складі забезпечень наступних витрат і платежів, які не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю (у графі „надходження” – збільшення, у графі „видаток” – зменшення). Ця сума збільшує витрати звітнього періоду, які, проте, не є витратою коштів. Тому ця сума додається до прибутку. Для її визначення за даними 2-го розділу пасиву балансу порівнюють суми на кінець звітнього періоду (гр.4) із сумою на початок цього періоду (рядок 430);

– прибуток від нереалізованих курсових різниць, тобто на прибуток від курсових різниць, що виникає внаслідок перерахунку статей балансу в іноземній валюті. Нереалізовані курсові різниці, які пов'язані з перерахунком сум статей в іноземній валюті, відображаються в балансі на кінець звітнього періоду. На цій статті враховуються курсові різниці, пов'язані з перерахунком статей дебіторської та кредиторської заборгованості в іноземній валюті, з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також із перерахунком залишку коштів у іноземній валюті. Оскільки зміну валютних курсів не пов'язано з рухом коштів, урахування таких курсових різниць дає змогу уникнути завищення або заниження коштів у процесі операційної діяльності підприємства внаслідок переоцінки не операційної дебіторської або кредиторської заборгованості в іноземній валюті. Дані для відображення цієї суми у формі 3 беруть з приміток до звіту про фінансові результати, де зазначається, що дохід від курсових різниць, пов'язаних з перерахунком коштів у іноземній валюті, становив, наприклад, 4 тис.грн., а втрати від аналогічних курсових різниць – 2 тис.грн. Отже, прибуток від нереалізованих курсових різниць (2 тис.грн.) відраховується з прибутку від звичайної діяльності;

– збиток (прибуток) від не операційної діяльності, тобто на збитки і прибутки від володіння (дивіденди, відсотки) фінансовими інвестиціями та від їх реалізації – продаж основних засобів нематеріальних активів та інших

довгострокових активів. Інформація за даною статтею також відображається в примітках до звіту про фінансові результати, де наводяться такі, наприклад, дані: підприємство продало основні фонди вартістю 196 тис.грн. за 200 тис.грн., одержало відсотки від інвестицій у боргові цінні папери – 2 тис.грн. Тоді прибуток від інвестиційної діяльності становитиме $(200-196) + 2 = 6$ тис.грн. Ця сума буде відображатись у рядку 050 звіту про рух коштів, а оскільки цей прибуток не пов'язаний з операційною діяльністю, то його слід відрахувати від загальної суми прибутку від звичайної діяльності;

– витрати на сплату відсотків, нарахованих протягом звітного періоду. Так, у звіті про рух коштів передбачено окрему статтю „Сплачені відсотки”, що відображає витрату коштів на сплату відсотків за фінансовими зобов'язаннями. Нараховані відсотки, які зменшують прибуток, але можуть не збігатись із сумою реально сплачених відсотків, необхідно додати до операційного прибутку. Необхідна інформація до цієї статті подається в примітках до фінансового звіту (примітка № 6, стаття „Відсотки за позиками”) [57, с.127].

Після розрахунків руху коштів за перерахованими статтями 1-го розділу ф.3 розраховується перший показник руху коштів у результаті операційної діяльності: прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах. Для аналізу цього показника складається аналітична таблиця (табл.3.1).

Таблиця 3.1.

Аналіз прибутку від операційної діяльності, тис.грн.

Показники	Роки			Відхилення даних, +/-	
	2010	2011	2012	2012р.	2012р.
				від 2010р.	від 2011р.
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	892	2570	490	-402	-2080

Продовження таблиці 3.1

Коригування на:					
а) амортизацію необоротних активів	483	619	566	+83	-53
б) зменшення забезпечень	+ 7	+386	-555	-548	-169
в) прибуток від нереалізованих курсових різниць	-5	-	-42	-37	-42
г) прибуток від не операційної діяльності	-1229	-51	-520	-709	+469
д) виплати на сплату відсотків	-	-	-	-	-
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих активах	148	3524	-61	+87	3463

За результатами таблиці 3.1 можна висновувати, що прибуток підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика від звичайної діяльності протягом 2010-2012 років зменшився порівняно з 2010 роком на 402 тис. грн. і 2011 роком на 2080 тис. грн. На ці результати вплинуло зменшення забезпечень у 2012р. на 169 тис.грн. порівняно з 2011р. та прибутків від неопераційної діяльності. І в результаті даних змін, відповідно прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих активах зріс лише у 2011р. на 87 тис. грн., а у 2012 він зазнав від'ємних змін -61 тис.грн.

Далі, в процесі аналізу руху коштів необхідно визначити кошти від операційної діяльності з урахуванням змін в оборотних активах підприємства. Для цього необхідно проаналізувати 2-й розділ балансу „Оборотні активи”. Саме тому кожне підприємство повинно постійно вишукувати резерви підвищення ефективності використання майна підприємства. Виявити резерви та контролювати виконання заходів, щодо їх мобільності і використання можна лише з допомогою глибокого системного економічного аналізу (табл.3.2).

Аналіз загальної вартості майна Біллербек Україна перо-пухова фабрика (валюти балансу) за 2010-2012рр. свідчить про позитивний розвиток підприємства, адже валюта балансу у 2011 р. зросла на 3565 тис. грн., проте уже у 2012р. – знизилась на -541 тис. грн.

Таблиця 3.2

Аналіз структури майна Біллербек Україна перо-пухова фабрика

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення	
				2011р. від 2010р.	2012р. від 2011р.
1	2	3	4	5	6
1 . Усього майна (валюта балансу), (тис. грн.)	15215	18780	18239	3565	-541
1 .1. Основні засоби і необоротні активи: у % до майна	74,5	60,0	65,0	-14,5	5,0
1 .2. Оборотні активи (оборотний капітал): у % до майна	70,0	78,4	78,1	8,4	-0,3
1.2.1. Запаси: у % до оборотного капіталу	33,3	45,6	47,1	12,3	1,5
1 .2.2.Дебіторська заборгованість: у % до оборотного капіталу	46,5	37,4	33,3	-9,1	-4.1
1 .2.3. Кошти та їх еквіваленти:					
у національній валюті тис.грн.;	1281	914	1025	-367	111
у іноземній валюті, тис.грн.;	-	-	-	-	-
у % до оборотного капіталу;	12,0	19,3	7,2	7,3	-12,1
у національній валюті;	-	-	-	-	-
у іноземній валюті.	-	-	-	-	-
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-
Векселі одержані: у % до оборотного капіталу; поточних інвестицій; векселів одержаних.	-	-	-	-	-
1 .3. Витрати майбутніх періодів: у % до майна	0,12	0,05	0,03	-0,07	-0,02

Тобто аналізоване підприємство характеризується достатньою платоспроможністю. За ці роки підприємство зуміло частково ліквідувати дебіторську заборгованість, обсяги якої зменшились на 9,1 тис. грн. та 4,1 тис. грн. відповідно у 2011р. та 2012р. Однак, зменшення спостерігаємо не лише щодо заборгованості, а й щодо необоротних активів.

Для аналізу зміни структури джерел фінансових ресурсів визначають питому вагу власних і позикових коштів у загальній їх сумі на початок і кінець звітного періоду, отримані результати порівнюємо. Результати аналізу структури джерел фінансових ресурсів повинні показати, на якому переважно капіталі працює підприємство – власному або позиковому, чи мається у сформованій структурі ризик для факторів, або ця структура сприятлива для ефективного використання капіталу.

Від оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Опрацювання правильної фінансової політики допоможе багатьом підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз складу та структури джерел коштів Біллербек Україна перо-пухова фабрика

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	Відхилення +/-	
				2011р. від 2010р.	2012р. від 2011р.
1. Джерела формування майна тис. грн.	15215	18780	18239	3565	-541
1.1. Власний капітал, у % до майна	12504	14353	14686	1849	333
1.1.1. Наявність власних оборотних коштів, у % до власного капіталу	85,2	102,9	97,1	17,7	-5,8
1.2. Позичені кошти, в % до майна	20,0	26,7	21,4	6,7	-5,3
1.2.1. Довгострокові позики, у % до позичених коштів	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2.2. Короткострокові позики, у % до позичених коштів	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2.3. Кредиторська заборгованість, у % до позичених коштів	45,6	77,3	63,8	31,7	-13,5
1.3. Доходи майбутніх періодів, тис. грн.	0,0	0,0	323	0	323

Біллербек Україна перо-пухова фабрика володіє достатнім рівнем власного капіталу, який за рахунок реструктуризації підприємства у 2012 р. зріс

на 333 тис. грн., хоча у 2011р. був більший за попередній рік на 1849 тис. грн. Відсутня стабільність у змінах короткострокових позик підприємства перед банківськими установами та щодо кредиторської заборгованості з постачальниками й підрядниками, їх рівні то збільшуються, то зменшуються: так на 13,5тис.грн зменшилась у 2012р. кредиторська заборгованість, а у попередньому 2011р. порявніно з 2010р. зросла на 31,7тис.грн. У 2012р. позитивним є збільшення доходів майбутніх періодів на 323 тис.грн.

Розрахувавши і проаналізувавши суми на всіх названих вище статтях, можна перейти до визначення загальної суми коштів від операційної діяльності. Аналіз цих сум здійснюється за допомогою порівняння даних звітного періоду з попереднім, розраховуються зміни й вивчаються причини, які спричинилися до зменшення коштів операційної діяльності у звітному періоді (табл.3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз грошових коштів від операційної діяльності
на Біллербек Україна перо-пухова фабрика , тис.грн.

Показники	2010	2011	2012	Зміна даних	
				2012 до 2010	2012 до 2011
1. Прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	148	3524	-61	+87	3463
2. Збільшення оборотних активів	-2679	+4084	-476	-2203	+3608
3.Збільшення витрат майбутніх періодів	+6	-5	-2	+4	-3
4.Зменшення поточних зобов'язань	-2354	+1330	-688	-1024	+642
5. Збільшення доходів майбутніх періодів	-	-	+323	+323	+323
Грошові кошти від операційної діяльності	2190	-338	668	-1522	+330

За даними таблиці 3.4 можна висновувати, що грошові кошти від операційної діяльності зросли у 2012р. порівняно з 2011р. на 330тис.грн., а саме

в порівнянні з 2010 роком зменшились на 1522 тис. грн.. На цей фактор значно вплинули зміни оборотних активів.

Для визначення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності необхідно відрахувати сплачені відсотки та сплачений податок на прибуток (рядки 130 і 140 ф.3), тобто в нашому випадку ця сума становитиме в 2010 році – 2190 тис. грн., в 2011 році – -338 тис. грн. та в 2012 році – 668 тис. грн..

Ця сума відображається в рядку 150 ф.3 і визначає „Чистий рух коштів від надзвичайних подій”. На цій статті відображають відповідні надходження або витрати коштів, які пов’язані з надзвичайними подіями, за відрахуванням оплачених відсотків та податків на прибуток.

Наступним етапом аналізу є визначення й аналіз руху коштів від інвестиційної діяльності.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошей (коштів) [9, с.243].

Напрями руху коштів внаслідок інвестиційної діяльності:

- платежі, пов’язані з придбанням основних засобів і нематеріальних активів;
- надходження коштів від продажу необоротних активів;
- надання позик іншим підприємствам;
- надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки).

Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу „Необоротні активи” та в статті „Поточні фінансові інвестиції”. Результати такого аналізу відображаються на відповідних статтях 2-го розділу звіту про рух коштів (ф.3). (додаток К)

Розрахунок і аналіз коштів від інвестиційної діяльності можна зробити за допомогою аналітичної таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз коштів від інвестиційної діяльності Біллербек Україна перо-
пухова фабрика

тис. грн.

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Зміна даних	
				2012р. до 2010р.	2012р. до 2011р.
1. Реалізація фінансових інвестицій	-	95	-	-	-95
2. Реалізація необоротних активів	-	-	-	-	-
3. Отримані відсотки	-	-	-	-	-
4. Отримані дивіденди	-	-	-	-	-
5. Інші надходження	-	-	-	-	-
6. Придбання фінансових інвестицій	-	-	-	-	-
7. Придбання необоротних активів	1229	146	520	-709	+374
8. Надходження коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-	-
9. Інші платежі	-	-	-	-	-
Усього коштів від інвестиційної діяльності	1229	-51	-520	+709	-469

Результати аналітичної таблиці 3.5 свідчать, що Біллербек Україна перо-пухова фабрика не досить плідно займається інвестиційною діяльністю. Про це свідчить підсумок таблиці, а саме видаток коштів, перевищує надходження в 2012 році порівняно з 2011 роком на 469 тис. грн., а в 2012 році порівняно з 2010 роком видатки зросли на 709 тис. грн. Отже, підприємству слід залучати фінансові інвестиції, а разом з цим зростатимуть відсотки, нарощувати придбання необоротних активів. При цьому зростатимуть кошти від інвестиційної діяльності.

Наступним етапом аналізу звіту про рух коштів є визначення руху коштів унаслідок фінансової діяльності, тобто аналізу 3 розділу звіту. Для цього необхідно аналізувати зміни у статтях балансу розділу „Власний капітал” та статтях, пов’язаних із фінансовою діяльністю, наведених у 2 розділі балансу

„Забезпечення наступних витрат і платежів”, 3 розділі „Довгострокові зобов’язання”, розділі 4 „Поточні зобов’язання” (додаток Ж).

Чистий рух коштів від фінансової діяльності (ряд.390 ф.3) показує результат руху коштів від фінансової діяльності, з урахуванням руху коштів від надзвичайних подій (рядок 370+рядок 380 ф.3) (додаток К).

На досліджуваному підприємстві згідно звітних даних відсутні показники фінансової діяльності підприємства, що є негативним явищем для фінансового стану підприємства.

Отже, визначивши суми коштів від усіх видів діяльності підприємства, необхідно розрахувати та проаналізувати чистий рух коштів за звітний період (табл.3.6).

Таблиця 3.6

Аналіз руху коштів Біллербек Україна перо-пухова фабрика

тис.грн

Показник	2010	2011	2012	Зміна даних	
				2012 до 2010	2012 до 2011
1. Чистий рух коштів від операційної діяльності	2190	-338	668	-1522	+1006
2. Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-1229	-51	-520	+709	-469
3. Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-	-	-	-	-
Усього чистого руху коштів	961	-389	148	-813	+537
4. Залишок коштів на початок року	352	1308	924	+572	-384
5. Вплив зміни валютних курсових різниць на залишок коштів	-5	5	-47	-42	-52
6. Залишок коштів на кінець року	1308	924	1025	-283	+101

Дані таблиці 3.6 свідчать, що протягом 2010-2012 років рух коштів на підприємстві не можна назвати задовільним, про що свідчить скорочення

коштів від інвестиційної діяльності протягом аналізованого періоду. Разом з цим чистий рух коштів за у 2012 році зменшився порівняно з 2010 роком на 813 тис. грн., а з 2011р. – збільшився на 537 тис.грн. На цей фактор вплинули скорочення товарообігу, відсутність фінансової діяльності. Відбулося скорочення коштів на кінець періоду в 2012 році порівняно з 2010 року на 283 тис.грн., а з 2011роком зріс на 101 тис. грн..

Аналітичні дослідження руху грошових коштів передбачають їх оптимізацію за рахунок:

- виявлення та реалізація резервів, які допомагають зменшити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;
- забезпечення тісного взаємозв'язку грошових коштів за видами діяльності;
- збільшення обсягу і якості чистого грошового потоку.

Наслідком аналізу грошових потоків може бути розроблення плану руху грошових коштів у перспективному періоді за видами діяльності.

3.2 Аудит готівково-розрахункових операцій підприємства

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з фізичними особами проводяться із застосуванням прибуткових та видаткових касових ордерів, касових і товарних чеків, розрахункових квитанцій, проїзних документів тощо, які підтверджували б факт продажу товарів, надання послуг, отримання коштів, а також рахунків фактур, договорів, угод, контрактів, актів закупівлі товарів.

В разі порушення встановленого порядку організації готівкових розрахунків до підприємств застосовуються штрафи санкції .

Метою аудиту готівково-розрахункових операцій є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності та об ефективності відображення в

бухгалтерському обліку та фінансовій звітності готівково - розрахункових операцій та доведення цієї істини через висновок до користувачів [56,с.173].

При здійсненні аудиту готівково-розрахункових операцій аудиторю необхідно:

- дати оцінку стану внутрішнього контролю за рухом і збереженням грошових коштів та інших цінностей в касі підприємства;
- залежно від оцінки стану внутрішнього контролю встановити метод організації аудиту;

При аудиті операцій з грошовими коштами використовуються наступні джерела інформації: касові плани, прибуткові і видаткові касові ордери і виправдовуючі документи, додані до них, касові книги і звіти касира, банківські виписки по поточних рахунках, інші банківські документи, чекові книжки, корінці використаних чеків і анульовані чеки, журнали реєстрації касових ордерів, а також дані синтетичного й аналітичного обліку по всіх операціях з грошовими коштами, звіти використання реєстраторів розрахункових операцій, акти перевірок каси контролюючими органами.

Порядок проведення аудиту розрахунково-касових операцій показано на рисунку 3.1

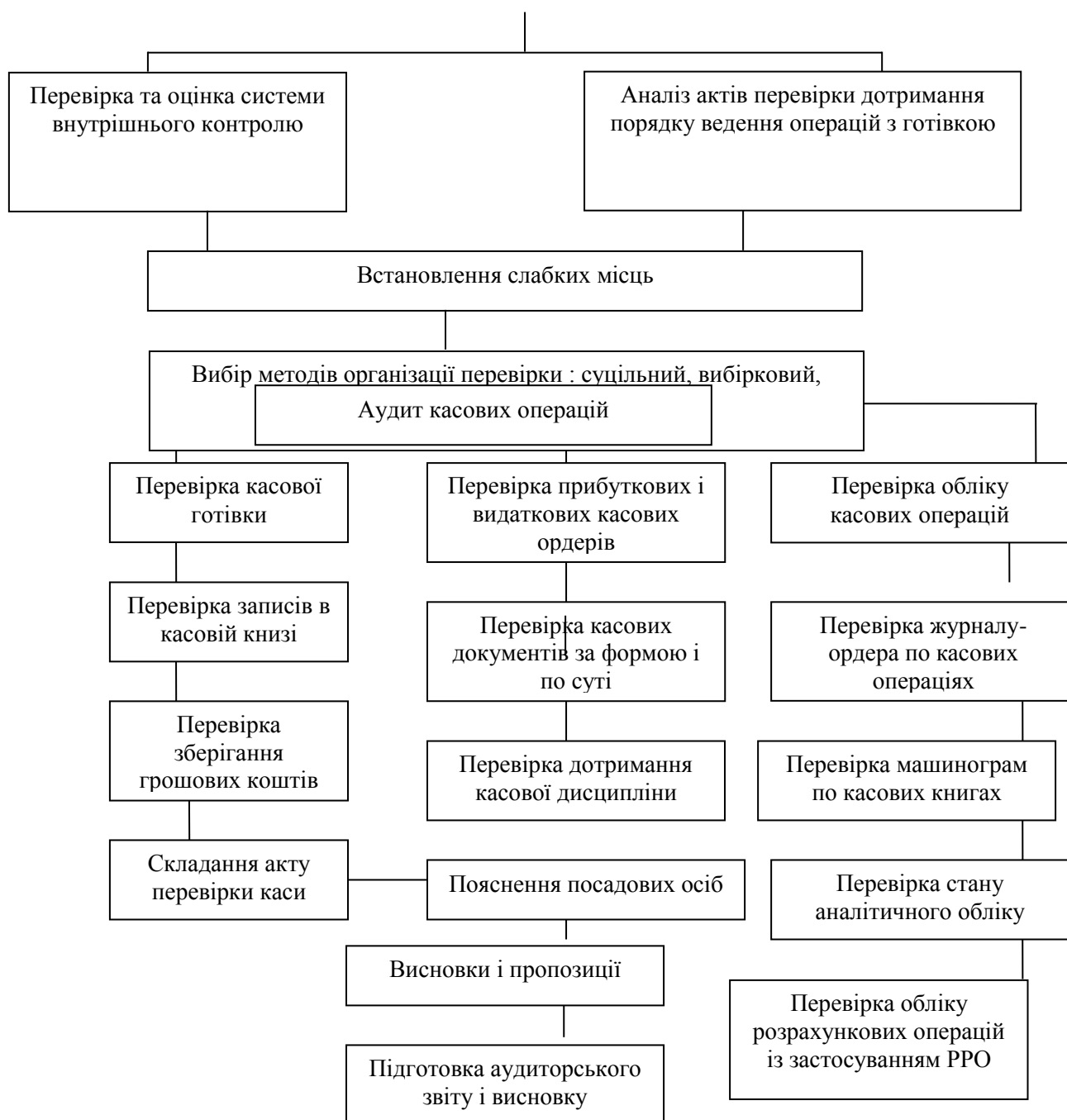
Аудит каси проводять у такій послідовності : інвентаризація каси, перевірка дотримання Положення про ведення касових операцій, документальна перевірка прибуткових і видаткових касових операцій.

Однак при аудиторській перевірці проведення інвентаризації не належить до числа обов'язкових процедур, які використовує аудитор для підтвердження достовірності даних, що числяться за статтею "Каса" активу балансу. Аудитор у даному випадку може скористатися результатами внутрішнього контролю.

Слід також врахувати, що готівку в іноземній валюті записують до акта інвентаризації із зазначенням назви і суми в перерахунку на українські гривні за курсом національного банку України.

АУДИТ РОЗРАХУНКОВО-КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Рис. 3.1. Аудит розрахунково-касових операцій

Під час документальної перевірки касових операцій аудитор використовує такі документи :

- № КО – 1 „Прибутковий касовий ордер”;
- № КО – 2 „Видатковий касовий ордер”;
- № КО – 3 і КО – за „Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів”;
- № КО – 4 „Касова книга”;

– № КО – 5 „Книга обліку прийнятих і виданих касиром грошей”, документи без ордерного оформлення приймання і видачі грошей, облікові реєстри, Головну книгу і баланси на відповідні дати за рахунком 30 „Каса” тощо.

Особлива увага аудитора має бути зосереджена на правильності оформлення касових документів: чи є на кожному документі розписки одержувачів грошей, чи погашаються касові документи (прибуткові – штампом „Одержано”, видаткові – „Оплачено”) із зазначенням дати, чи немає підчисток і виправлень

Використання готівки за цільовим призначенням перевіряють зіставленням даних про одержання в банку грошей з даними про їх витрачання (балансовим методом, тобто залишок на початок з рахунка 30 „Каса” плюс оборот за дебетом за цим же рахунком і мінус оборот за кредитом). Для цього використовують дані звітів касира з доданими документами, дані облікових реєстрів з дебету і кредиту рахунка 30 „Каса” і журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів.

Перевіряючи касові операції, необхідно встановити їх оприбуткування у касу грошей, одержаних із банку. Повноту і своєчасність оприбуткування грошей і касу, одержаних із поточних рахунків підприємств у банку, встановлюють шляхом зустрічної і взаємної звірки даних банківських виписок із рахунків підприємств, корінців чекових книжок. Прибуткових касових ордерів і записів у касовій книзі.

Для того, щоб впевнитись у повноті оприбуткування грошей за реалізовані товарно-матеріальні цінності, слід перевірити звіти про їх рух і записи за рахунками обліку їх реалізації. При цьому кредитові записи за рахунком реалізації (за готівку) зіставляють із дебетовими записами з рахунка каси. У разі розбіжностей слід перевірити сутність зазначених операцій й встановити причини відхилень.

Здійснюючи аудит касових операцій, слід перевірити правильність підрахунку оборотів за прибутком і видатком у касових звітах, визначення

залишків на кінець звітної періоду і перенесення їх з однієї сторінки на іншу та відповідність залишку з рахунка 30 „Каса” за звітом касира на кінець місяця залишку за рахунком 30 „Каса” у Головній книзі.

Контролюючи касові операції, слід встановити відповідність кореспонденції рахунків чинним положенням і правилам ведення бухгалтерського фінансового обліку. Для цього звіти касира і прикладені до них документи зіставляють із даними реєстрів бухгалтерського обліку.

Вивчаючи факти надходження грошей на поточні рахунки у банках, слід перевірити правильність і повноту гарантування їх за виписками банку, бухгалтерськими реєстрами і звітами касира.

Під час перевірки правильності списання коштів з рахунка у банку особливу увагу доцільно звернути на своєчасність і повноту оприбуткування і цільового використання готівки, одержаної в банку. В таблиці 3.7 показано розмір стягнень за допущені порушення.

Таблиця 3.7

Розмір стягнень за облікові порушення

Порушення	Розмір стягнення
Перевищення встановлених лімітів залишків готівки в касах	Двократний розмір сум виявленої понадлімітної готівки за кожний день
Неоприбуткування (неповне оприбуткування) в касах готівки	Штраф в п'ятикратному розмірі неоприбуткованої суми
Витрачання готівки з виручки, яка отримана від реалізації продукції (робіт, послуг), та інших касових надходжень на виплату заробітної плати, матеріального стимулювання, допомог усіх видів, компенсацій при наявності податкової заборгованості	В розмірі здійснених виплат
Перевищення встановлених термінів використання виданої в підзвіт готівки, а також за видачу в підзвіт готівки без повного звіту по раніше виданих грошових коштах	В розмірі 25 % виданих в підзвіт сум

Продовження таблиці 3.7

Проведення готівкових розрахунків без видачі отримувачем грошових коштів платіжного документа (товарного або касового чеку, квитанції до прибуткового ордера, іншого письмового документа), який підтверджує оплату покупцем готівкою	В розмірі сплачених коштів
Використання отриманої в установі банку готівки не за призначенням	У розмірі витраченої готівки
Не встановлення установами комерційних банків лімітів залишку готівки в касах	Штраф в п'ятикратному розмірі неоподаткованого мінімуму доходів громадян за кожний випадок такого не встановлення

На підставі даних акту інвентаризації каси і групувальних відомостей порушень касової дисципліни складають відповідний розділ аудиторського звіту (висновку), де відображаються встановлені факти недоліків у організації і веденні касових операцій з посиланням на додані до аудиторського звіту (висновку) групувальні відомості порушень і аналітичні таблиці.

3.3. Аудит операцій на рахунках у банку

Операції на рахунках у банку підлягають суцільній перевірці. Джерелами даних для аудиту операцій на рахунках у банках є виписки банку з особових рахунків і прикладені до них виправдувальні документи, а також записи в облікових регістрах за рахунком 31 „Рахунки в банках”. Насамперед, треба звірити залишки коштів, відображених у виписках за відповідними рахунками, із залишками коштів, що значаться за обліковими даними. Однак рівність залишків не гарантує тотожності оборотів за виписками банку і за балансовим рахунком, оскільки при обробці виписок може бути допущено навмисне зменшення оборотів за дебетом і кредитом рахунка на однакову суму з метою приховати зловживання. Тому слід перевірити відповідність оборотів за

дебетом і кредитом рахунка за виписками банку за кожний місяць даним оборотів за обліковими реєстрами. Важливо також перевірити повноту і достовірність банківських виписок і прикладених до них документів. Повноту банківських виписок встановлюють за їхньою нумерацією за сторінками і перенесенням залишку коштів на рахунку. Залишок коштів на кінець періоду в попередній виписці банку за рахунком має дорівнювати залишку коштів на початок періоду в наступній виписці. Правильність виписки визначають шляхом перевірки всіх її реквізитів. Якщо у виписці буде встановлено необумовлені виправлення або підчищення, закреслення, то необхідно провести зустрічну перевірку даних виписки із записами в першому примірнику особового рахунка, що знаходиться в установі банку. У випадку відсутності окремих виписок слід також звернутися до установи банку [4, с. 15].

Крім того, слід впевнитися, що всі здійснені через банк операції є реальними і підтверджені відповідними справжніми (автентичними) документами. Бувають випадки, коли їх підробляють або прикладають не повністю, що дає можливість, застосовуючи неправильну кореспонденцію рахунків, приховувати в обліку зловживання на значні суми. У разі виникнення сумнівів у справжності документів (відсутність банківського штампа, виправлення перерахованих сум, найменування одержувача грошей і дати здійснення операцій) слід провести зустрічну перевірку платіжних документів, які зберігаються у справах підприємства, із платіжними документами в банку або у контрагента з операції. Одночасно з'ясовують правильність кореспонденції рахунків і записів у облікових реєстрах, бо деколи зловживання можуть бути приховані шляхом складання неправильних бухгалтерських записів (проводок), не підтверджених документами, а також сторнувальних записів без документальних підтверджень і без дійсної потреби або неправильним підрахунком чи перенесенням підсумків з одної сторінки реєстру на іншу.

Обов'язком аудитора є також перевірка правильності та обґрунтованості перерахування коштів за товарно-матеріальні цінності, для чого порівнюють

суми, вказані в платіжних документах, із даними виписки банку і записами на рахунку 63 „Розрахунки з постачальниками і підрядниками” або на рахунку 37 „Розрахунки з різними дебіторами”. Тут за прибутковими документами перевіряють повноту і правильність оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Якщо є сумніви в справжності документів чи достовірності операцій, слід провести зустрічну перевірку їх у постачальників продукції.

Перевіряючи видаткові банківські документи, необхідно групувати в окремій відомості всі оплачені штрафи, неустойки та інші платежі, пов’язані з порушенням договірних умов, що дасть змогу потім перевірити повноту відображення їх на відповідних рахунках, і вжиті підприємством заходи щодо відшкодування за рахунок винних осіб суми заподіяної шкоди.

Перевіркою сутності банківських документів встановлюють, чи не допускалося неправильне перерахування авансів і платежів за безтоварними рахунками або оплата рахунків інших організацій, які не мають відношення до підприємства, що перевіряється.

Під час перевірки операцій за акредитивами слід звірити залишки сум і обороти за виписками банку із записами в регістрах бухгалтерського обліку. Одноразово з’ясовують причини, які зумовили розрахунки за акредитивною формою, чи передбачена ця форма розрахунків договором або чи може вона застосовується як санкція з боку постачальників за несвоєчасні платежі. Потім перевіряють повноту і своєчасність використання і повернення невикористаних акредитивів, а також повноту оприбуткування матеріальних цінностей, які надійшли від постачальників. Після встановлення подібних фактів слід визначити розмір завданого підприємству збитку і винних осіб. Слід також перевірити, чи збігається залишок за книжкою лімітованих чеків, відображений на корінці останнього використаного чека, із залишком на дату перевірки за рахунком 313 „Інші рахунки в банку в національній валюті”, а також із залишком за випискою банку. Залишок грошей на кінець місяця за випискою банку деколи не збігається із залишком ліміту за лімітованою книжкою. Це пояснюється тим, що видані з лімітованих книжок чеки не були до кінця місяця

пред'явлені одержувачами в банк до оплати. Об'єктом контролю аудитора можуть бути операції з переказами грошей з рахунка в банку на рахунки в інший банк, тому що вони можуть бути пов'язані з передачею грошей підставним особам, з крадіжками коштів.

Здійснюючи перевірку операцій на рахунку 312 „Поточні рахунки в іноземній валюті”, слід встановити, чи відповідають залишки коштів, відображені у виписці банку, залишку коштів, який значиться за обліком; повноту і достовірність банківських виписок і прикладених до них документів; правильність операцій і справжність банківських виписок і первинних документів, правильність кореспонденції рахунків за операціями на поточних рахунках в іноземній валюті й записів у облікових регістрах. Особливу увагу звертають на повноту зарахування на транзитні валютні рахунки валютної виручки, що надійшла на адресу підприємства.

Ретельно вивчають обґрунтованість списання грошей з рахунків підприємства в банках у дебет рахунків витрат, прибутків і збитків тощо.

Кожний випадок порушення кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку перевіряється за первинними документами для того, щоб з'ясувати, чи не призвело це до навмисного перекручення облікових і звітних даних.

Під час перевірки операцій за поточним рахунком в іноземній валюті слід врахувати, що суб'єкти господарювання можуть здійснювати скупку, обмін, продаж валюти за ліцензією Національного банку України в установленому законом порядку.

3.4. Шляхи удосконалення Звіту про рух грошових коштів та їх взаємозв'язок з іншими формами звітності

Звіт про рух грошових коштів є однією з форм фінансової звітності більшості підприємств. Він містить інформацію про надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів підприємства в розрізі видів господарської

діяльності і, як наслідок, має виняткове значення для потреб аналізу руху грошових коштів. З одного боку, ця звітна форма має всі властивості, щоб відокремити її з-поміж інших: завершеність, комплексність, змістовність тощо. З другого боку, вона є тим елементом, який доповнює Баланс та Звіт про фінансові результати, надаючи їм цілісного інформаційного вигляду. Тому розглядати її окремо не досить коректно як з позиції обліку, так і аналізу. Саме останньої позиції дотримуються більшість науковців і практиків.

Зв'язок між Звітом про рух грошових коштів, Балансом і Звітом про фінансові результати є очевидним, адже:

Баланс містить інформацію про залишки грошових коштів і їх еквівалентів в національній та іноземній валюті на початок і кінець звітного періоду, Звіт про рух грошових коштів розшифровує ті зміни, які відбулися з грошовими активами протягом звітного періоду;

Звіт про фінансові результати відображує результати господарської діяльності підприємства за звітний період, Звіт про рух грошових коштів демонструє зміни у величині грошових коштів та їх еквівалентів, що відбулися в процесі господарської діяльності підприємства, в тому числі для отримання прибутку.

Інформація, яка міститься в Звіті про рух грошових коштів, є необхідною з таких причин:

- на її основі провадять аналіз можливостей підприємства залучати й використовувати грошові кошти та їх еквіваленти;
- фінансова гнучкість як показник спроможності генерувати суб'єктом господарювання значні суми грошових коштів для вчасного реагування на несприятливі зміни в кон'юктурі ринку прямо залежить від руху грошових коштів за кілька останніх періодів;
- інколи буває значно кориснішим мати інформацію про рух грошових коштів від господарської діяльності, яка об'єктивніше відображує ефективність діяльності підприємства, ніж про чистий прибуток підприємства за звітний період;

– порівняння грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дає можливість сформулювати думку про активність підприємства в тій чи іншій сфері бізнесу, а також про правильність зворотного основного напрямку господарювання діяльності.

Для того щоб вдало та правильно використовувати інформацію, яка міститься в Звіті про рух грошових коштів, необхідно чітко уявляти взаємозв'язок усіх форм фінансової звітності, що насамперед проявляється у розумінні того, як зміни по статтях однієї звітної форми впливають на зміни у значеннях статей іншої.

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам аналітичної інформації про рух грошових коштів та їх еквівалентів, для чого грошові потоки класифікують за певними групами (грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності).

Метою складання Балансу та Звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату та доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період відповідно [21, с.38].

У Звіті про рух грошових коштів наводять дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Згідно з п. 12 П(С)БО 4 „Звіт про рух грошових коштів”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87, рух грошових коштів від операційної діяльності визначається коригуванням прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування на суми:

– змін запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, пов'язаної з операційною діяльністю, протягом звітного періоду;

– наведені в не грошових статтях;

– наведені в статтях, які пов'язані з рухом грошових коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності.

Відповідно до п. 30 П(С)БО 4 рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі змін у статтях розділу балансу “Необоротні активи” та статті “Поточні фінансові інвестиції”.

Пункт 44 П(С)БО 4 вказує на те, що рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначають на основі змін у статтях Балансу за розділом “Власний капітал” та статтях, пов’язаних з фінансовою діяльністю, у розділах Балансу “Забезпечення наступних витрат і платежів”, “Довгострокові зобов’язання” і “Поточні зобов’язання” (“Короткострокові кредити банків” і “Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями”, “Поточні зобов’язання за розрахунками з учасниками”).

Спостерігаємо тенденцію: грошовий потік від інвестиційної діяльності збільшується винятково під впливом зменшення показників, що впливають на його зміну; із грошовим потоком від фінансової діяльності маємо зворотну ситуацію – його зростання зумовлене зростанням показників, які мають на нього вплив.

Це пояснюється досить просто. Рахунки обліку грошових коштів та їх еквівалентів (30 „Каса”, 31 „Рахунки в банках”, 33 „Інші кошти” та 351 „Еквіваленти грошових коштів”) є активними, так само як і рахунки, зміна по яких пов’язана з інтенсивною діяльністю (14 „Довгострокові фінансові інвестиції”, 35 „Поточні фінансові інвестиції”, 10 „Основні засоби”). У разі їх кореспонденції зміни відбуваються всередині активу Балансу, тому для збереження рівності активу і пасиву збільшення залишку по одному рахунку автоматично призводить до зменшення залишку по кореспондуючому рахунку.

Крім того, рахунки, зміна по яких пов’язана з фінансовою діяльністю (40 „Статутний капітал”, 60 „Короткострокові позики”, 61 „Поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями”), є пасивними. Відповідно спостерігається зворотна ситуація : зміни відбуваються як в активі, так і в пасиві балансу, тому для збереження рівності активу і пасиву збільшення залишку по активних рахунках грошових коштів автоматично призводить до зростання залишку на кореспондуючих пасивних рахунках [66, с.30].

Оскільки залишки по всіх рахунках бухгалтерського обліку класів 1-6 по завершенні звітнього періоду потрапляють до Балансу, в той час як обороти по рахунках класів 7 та 9 – до Звіту про фінансові результати, цілком очевидним є той факт, що дані, які містять у Звіті про рух грошових коштів, які також формуються на основі бухгалтерських рахунків, мають бути зіставними з інформацією цих звітних форм .

1. Існують статті Звіту про рух грошових коштів, які проблематично (а інколи взагалі неможливо) заповнити лише виходячи з даних Балансу та Звіту про фінансові результати. Це, скажімо:

- витрати на сплату відсотків (рядок 060);
- сплачені відсотки (рядок 130);
- реалізація майнових комплексів (рядок 200);
- придбання майнових комплексів (рядок 260) тощо.

Джерелом інформації для заповнення таких статей є: Примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5), Головна книга, аналітичні дані журналів (відомостей) тощо.

2. Багато статей Звіту про рух грошових коштів (скажімо, сплачені податки на прибуток, рух коштів від надзвичайних подій тощо) можуть мати відношення до кількох видів діяльності, тому важливим є виокремлення з операцій, що пов'язані з рухом грошових коштів, тих сум, які ототожнюються з конкретним видом діяльності, і правильне рознесення їх по статтях Звіту.

У процесі формування Звіту про рух грошових коштів можуть траплятися помилки, які в подальшому призводять до суттєвих перекручень інформації, поданій у цей звітній формі, і як наслідок, до втрати нею своєї достовірності і можливості використання для потреб аналізу. Ці помилки, на наш погляд, доречно згрупувати так:

1) помилкове включення до Звіту не грошових операцій: бартерні операції, надходження основних засобів на умовах фінансового лізингу, перетворення зобов'язань на власний капітал, придбання активів безпосередньо за рахунок позики банку (без надходження суми позики на рахунок

підприємства), обмін власних акцій на акції іншого підприємства, до оцінка (уцінка) основних засобів, виплата дивідендів або погашення зобов'язань з фінансової оренди, здійснювані виробничими запасами, продукцією, товарами, зміни у складі активів (крім грошових коштів та їх еквівалентів) внаслідок виправлення помилок минулих років, витрачання оборотних активів на капітальні вкладення, модернізацію (реконструкцію) основних засобів тощо;

2) неправильна ідентифікація потоку грошових коштів за видами діяльності (помилка у віднесенні господарських операцій до складу операційної, інвестиційної чи фінансової діяльності);

3) неправильна ідентифікація потоку грошових коштів за статтями розділів Звіту про рух грошових коштів (правильне віднесення господарської операції до складу того чи іншого виду діяльності, проте помилка у подальшому при визначенні статті, до якої потрапляє ця сума грошових коштів та їх еквівалентів);

4) похибки, які виникають внаслідок помилок, допущених раніше в бухгалтерському обліку (скажемо, неправильно сформована стаття Звіту про рух грошових коштів “Вплив змін валютних курсів на залишок коштів” внаслідок неправильного визначення доходів (втрат) від не операційних та операційних курсових різниць тощо);

4) Арифметичні помилки при розрахунках.

Важливо зауважити, що інформацію щодо виправлення помилок, які мали місце в попередніх періодах, слід розкривати у Примітках до фінансових звітів у розрізі таких питань:

– зміст і сума помилки ;

– статті фінансової звітності минулих періодів, які були перераховані з метою повторного подання порівняльної інформації.

Висновки до розділу 3

Аналіз руху коштів передбачає розрахунок передовсім сум надходжень та витрат у розрізі окремих видів діяльності, визначення загального залишку коштів на підприємстві за звітний період, порівняння даних звітного періоду з попереднім, вивчення причин зменшення надходжень і збільшення витрат.

Аналіз та дослідження руху грошових коштів на Біллербек Україна перо-пухова фабрика показав не достатній рівень забезпеченості власними обіговими коштами. Особливо гостро це спостерігається за 2012 рік, коли різко знизилась частка забезпечень у 2012р. на 169 тис.грн. порівняно з 2011р. та прибутків від неопераційної діяльності. І в результаті даних змін, відповідно прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих активах зріс лише у 2011р. на 87 тис. грн., а у 2012 він зазнав від'ємних змін -61 тис.грн.

Аналіз загальної вартості майна Біллербек Україна перо-пухова фабрика (валюти балансу) за 2010-2012рр. свідчить про позитивний розвиток підприємства, адже валюта балансу у 2011 р. зросла на 3565 тис. грн., проте уже у 2012р. – знизилась на -541 тис. грн.

Тобто аналізоване підприємство характеризується достатньою платоспроможністю. За ці роки підприємство зуміло частково ліквідувати дебіторську заборгованість, обсяги якої зменшились на 9,1 тис. грн. та 4,1 тис. грн. відповідно у 2011р. та 2012р. Однак, зменшення спостерігаємо не лише щодо заборгованості, а й щодо необоротних активів.

Відсутня стабільність у змінах короткострокових позик підприємства перед банківськими установами та щодо кредиторської заборгованості з постачальниками й підрядниками, їх рівні то збільшуються, то зменшуються: так на 13,5 тис.грн зменшилась у 2012р. кредиторська заборгованість, а у попередньому 2011р. порявніно з 2010р. зросла на 31,7 тис.грн. У 2012р. позитивним є збільшення доходів майбутніх періодів на 323 тис.грн.

Грошові кошти від операційної діяльності зросли у 2012р. порівняно з 2011р. на 330 тис.грн., а саме в порівняні з 2010 роком зменшились на 1522 тис. грн.. На цей фактор значно вплинули зміни оборотних активів.

Наслідком аналізу грошових потоків може бути розроблення плану руху грошових коштів у перспективному періоді за видами діяльності.

При здійсненні аудиту готівково-розрахункових операцій аудиторю необхідно:

- дати оцінку стану внутрішнього контролю за рухом і збереженням грошових коштів та інших цінностей в касі підприємства;
- залежно від оцінки стану внутрішнього контролю встановити метод організації аудиту.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Функціонування підприємства в нестабільному ринковому середовищі зумовлює необхідність удосконалення управління всіма сферами його діяльності і особливо фінансовою діяльністю. У сучасних умовах господарювання ця діяльність повинна бути спрямована на підвищення організаційно-технічного рівня виробництва з метою забезпечення зростання результативності функціонування підприємства і забезпечення на цій основі його подальшого розвитку.

Проведене дослідження дає можливість зробити висновки, які пов'язані з його діяльністю:

1. В умовах ринкової економіки невід'ємною частиною її являється облік, аналіз грошових коштів та їх еквівалентів. Так як ні одна економіка не може функціонувати без добре налагодженого грошового обігу, а також ефективного використання грошових потоків. Адже грошові кошти це основа діяльності будь-якого підприємства, установи, фірми, а облік, аналіз та аудит забезпечує інформацією про їх наявність, рух та кругообіг.

2. Правильна організація обліку грошових коштів включає наступні повинна виконуватись з дотриманням певних правил та завдань:

- дотримання порядку приймання і видачі готівкових коштів;
- правильне і вчасне оформлення документації, яка супроводжує рух коштів;
- здійснення контролю за дотриманням касової дисципліни;
- проведення інвентаризації коштів в касі підприємства;

Документування руху грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві забезпечує правильність зведеного обліку касових операцій, а також здійснює контроль шляхів надходження готівки.

3. Однією з умов фінансового розвитку підприємства є надходження грошових коштів. Звідси впливає завдання аналізу оборотності коштів – оцінка зміни складу і структури грошових потоків, вивчення питань щодо

достатності наявних грошей в обороті. Проте, надмір коштів на підприємстві свідчить про те, що реально підприємство ризикує зазнати збитків, пов'язаних з інфляцією та знеціненням грошей, а також із втраченою можливістю вигідного їх розміщення. Аналіз руху коштів дає можливість оцінити, з яких джерел надійшли ці кошти, які напрямки їх використання, чи вистачає власних коштів підприємства для інвестиційної діяльності.

4. Аналітичні дослідження руху грошових коштів передбачають їх оптимізацію за рахунок:

- виявлення та реалізація резервів, які допомагають зменшити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;
- забезпечення тісного взаємозв'язку грошових коштів за видами діяльності;
- збільшення обсягу і якості чистого грошового потоку.

5. При аудиті операцій з грошовими коштами використовуються наступні джерела інформації: касові плани, прибуткові і видаткові касові ордери і виправдовуючі документи, касові книги і звіти касира, банківські виписки по поточних і інших банківських рахунках, чекові книжки, журнали реєстрації касових ордерів, а також дані аналітичного і синтетичного обліку по всіх операціях з грошовими коштами, акти інвентаризації та перевірок каси контролюючими органами.

Періодичність та строки проведення перевірок визначають безпосередньо контролюючі органи. Аудит грошово-розрахункових операцій є одним із розділів загального аудиту. В процесі роботи оформляються необхідні робочі документи та готується аудиторський висновок.

6. На основі проведеного дослідження нами запропоновано наступні шляхи розвитку державного підприємства Біллербек Україна перо-пухова фабрика :

1. Розширити виробництво продукції, канали її збуту на зовнішньому і внутрішньому ринках.
2. Зменшити величину кредиторської заборгованості.

3. Інвестувати прибуткові проекти інших суб'єктів господарювання з метою отримання вигідних відсотків.

Запропоновані в дипломній роботі заходи дозволять створити необхідні умови формування коштів і управління грошовим потоком на промисловому підприємстві з урахуванням особливостей промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдющенко А.С. Розробка системи показників управління результативністю підприємства з метою оптимального планування його діяльності / А.С. Авдющенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – №15. – С. 59-64.
2. Антонов В. М. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології:[навчальний посібник] / В. М. Антонов, Г.К.Яловий. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 432с.
3. Балдин К.В. Банкротства предприятия: анализ, учет и прогнозирование : учеб. пособие / [Балдин К.В., Белугина В.В., Галдицкая С.Н., Передеряев И.И.]. — М. : Издательско-торговая корпорация „Дашков и К°”, 2007. — 376 с.
4. Банк С.В. Методология финансового учета, анализа и аудита операций с деривативами в период гармонизации и адаптации к международным стандартам : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора экон. наук : спец. 08.00.12 „Бухгалтерский учет, статистика” / С.В. Банк/. — Орел, 2008. — 48 с.
5. Банківські ризики: теорія та практика управління / [Примостка Л.О., Лисенок О.В., Чуб П.М. та ін.]. — К. : КНЕУ, 2007. — 456 с.
6. Бондар М.І. Облікова політики підприємства: зміни та доповнення / М.І. Бондар, В.Бабіч // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 12. – С. 8-13.
7. Бухгалтерський облік та оподаткування: [навчальний посібник] / За ред. Хом'яка Р.Л., Лемішовського В.І. – Львів : Ажур, 2008. – 257 с.
8. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник] / За ред. Ф.Ф.Бутинець. – Житомир: ПП „Рута”, 2006. – 832с.
9. Бромвич М.И. Анализ экономической эффективности капиталовложений. / [Пер. с англ.] // М.И.Бромвич - М.: ИНФРА-М, 2001.- 432с.
10. Вареник В.М. Визначення дефініції „горошові потоки” / В.М.Вареник // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – №1 (10). – С.30-36.

- 11.Вдовенко Л.О.Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств/ Л.О.Вдовенко / Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С.108-111.
- 12.Веріга Г. Проблемні аспекти трансформації фінансової звітності підприємств України відповідно до принципів міжнародних стандартів фінансової звітності / Г.Веріга, А.Савро // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 9. – С.19-25.
- 13.Воронина Л.А. Понятие бухгалтерских оценок и их развитие / Л.А. Воронина, Э.В. Москвичева // Международный бухгалтерский учет. — 2006. — № 12. — С. 22–25.
- 14.Галенко О.М. Методичні аспекти аналізу фіктивного банкрутства в контексті причин його виникнення / О.М. Галенко, Г.В. Булкот // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць КНЕУ. — 2007. — Вип. 18. — С. 221–227.
- 15.Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : [монографія] / С.Ф.Голов – К. : Центр навч. літератури, 2007. – 522 с.
- 16.Голов С.Ф. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С.Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит . – 2011. – №4. – С.3-13.
- 17.Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І, Ямборко Г. Фінансовий облік: [підручник] / С.Ф.Голов, В.М.Костюченко, І.Кравченко, Г. Ямборко. . – К.: Лібра, 2005. – 431с.
- 18.Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку / Н. М. Грабова ..... за ред. М. В. Кужельного. - 6-те видання. – К.: А.С.К., 2007. – 266 с.
- 19.Гресь Н. Правові колізії порядку ведення підприємствами касових операцій / Н. Гресь // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 11. – С.27-30.
- 20.Гринчишин Я.М. Роль галузевої фінансової звітності у задоволенні інформаційних потреб зовнішніх користувачів / Я.М.Гринчишин / Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С.35-40.

- 21.Гринчишин Я.М. Роль галузевої фінансової звітності у задоволенні інформаційних потреб зовнішніх користувачів / Я.М.Гринчишин / Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С.35-40.
- 22.Гуцайлюк З. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми теорії бухгалтерського обліку / З. Гуцайлюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 14–19.
- 23.Даньків Й.А. Бухгалтерський облік у галузях економіки: [навч. посіб.] / Й.А.Даньків, М.Р. Лучко, М.Я.Остап'юк : – [3-тє вид., переоб. і доп.].– К.: Знання, 2007. – 243с.
- 24.Дієва Н.М. Фінансовий аналіз:[навч. посіб.] / Н.М. Дієва, О.І.Дедіков. – К.: – 2007. – 328с.
- 25.Дональд И. Кизо Финансовый учет. Промежуточный уровень / Дональд И. Кизо, Джерги Ж. Вейгант, Терри Д. Уорфилд. — Ч. II. — М. : John Wiley & Sons, Inc., 2001. — С. 558.
- 26.Друри К.Управленческий и производственный учет: [учебник]/К.Друри :[пер. с англ.] -М.: ЮНИТИ-ДИАНА, 2003.-с.900
- 27.Економічний енциклопедичний словник : [у 2 томах] / [за ред. С. В. Мочерного]. – Львів : Світ, Т.1. – 2005. – 616 с.
- 28.Ентони Р. Рис Дж. Учёт: ситуации и примеры/Ентони Р. Рис Дж. .-М.: Финансы и статистика, 1993.-560с.
- 29.Єрмак О. І. Теорія бухгалтерського обліку: [Навч. посібник] / О. І. Єрмак. – Чернігів: Деснянська правда, 2009. – 346 с.
- 30.Загородній А.Г. Управління ризиками аудиторської діяльності: [навч. посіб.]/ А.Г.Загородній, Л.М.Пилипенко – Л.: В-во Національного університету „Львівська політехніка”, 2008.– 345с.
- 31.Задорожний З.В. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку в Україні / З.В.Задорожний // Економічний аналіз. – 2010. – Вип.6. – С.163-169.
- 32.Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 5 квітня 2001 року N 2346-III // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 27 квітня 2007 року N 997-V (зі змінами і

- доповненнями) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
33. Закон України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” від 1 червня 2000 року N 1776-III // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 25 березня 2005 року N 2505-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
34. Закон України „Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року N 2121-III // (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
35. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року N 959-XII // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом від 8 червня 2000 року N 1807-III [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
36. Закон України “Про порядок виконання розрахунків в іноземній валюті” № 185/94-ВР від 23.09.1994 // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України станом на 5 лютого 2004 року N 1454-IV. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
37. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999р. №966-XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
38. Закон України „Про обіг векселів в Україні ” у редакції Закону України від 5 квітня 2001р. – № 2374 –III. [зі змінами та доповненнями] // Все про бухгалтерський облік. – 2006. – № 16 (1170). – С. 41-48.
39. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” у редакції Закону України від 22 травня 1997 р. – № 283/97 – ВР [зі змінами та доповненнями] // Все про бухгалтерський облік: [Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета]. – 12 червня 2009. – № 54 (1571). – С. 3–62.
40. Закон України „Про страхові тарифи на загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та

- професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” від 22.02.2001р. №2272-III. Все про бухгалтерський облік: [Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета]. – 12 червня 2009. – № 54 (1571). – С. 3–62.
41. Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.06 №3480 - IV// Все про бухгалтерський облік: [Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета]. –2006. – № 41 (1195). – С. 11–25.
42. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. - Затверджена наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291: [кодифікована станом на 17.02.2009] // Бібліотека головбуха. – березень 2009. – № 3 (101). – С. 15–192.
43. Інструкція „Про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України”, затверджена постановою Правління НБУ від 19.02.2001 р. № 69 зі змінами і доповненнями.
44. Інструкції „Про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України” // Постанова Правління Національного банку України від 12 грудня 2002 року N 502 (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Правління Національного банку України станом на 23 серпня 2006 року N 337)
45. Інструкції „Про затвердження операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України” //Постанова Правління Національного банку України від 17 листопада 2004 року N 555
46. Інструкція „Про затвердження та порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах” // Постанова Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року N 492 (Із змінами і доповненнями, внесеними постановами Правління Національного банку України станом від 26 червня 2006 року N 236)
47. Інструкція „Про затвердження Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням” // Постанова Правління Національного банку України від 19 квітня 2005 року N 137

48. Інструкція „Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями в банках України” // Постанова Правління Національного банку України від 17 листопада 2004 року N 549 (Із змінами і доповненнями від 18 грудня 2006 року N 465)
49. Інструкція „Про затвердження Правил бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті” // Національний банк, Постанова № 493 від 03.12.2001, станом змін на 26 березня 2006 року
50. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: [підруч.] / Г.І.Кіндрацька, М.С.Білик, А.Г.Загородній ; за заг. ред. А.Г. Загороднього. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 428 с.
51. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки : [монографія] / Кірейцев Г.Г. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 236 с.
52. Крупка Я.Д. Фінансовий облік: [підручник]. – 2-ге вид., допов. і перероблене / Я.Д.Крупка. – Київ: „Кондор”, 2012. – 567с.
53. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку : [монографія] / Ловінська Л.Г. — К. : КНЕУ, 2006. — 256 с.
54. Макконел К.Р., Кемпбелл Р., Брю С.Л. Экономика: Принципы, проблемы и политика, в 2 т. [пер. с англ] / К.Р.Макконел, Р.Кемпбелл, С.Л.Брю . – М.: Республика, 1992. – 399 с.
55. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку./Н.М.Малюга . - Житомир: Рута, 2003. - 476с.
56. Михальчишина Л. Г. Методика аудиту фінансової звітності / Л. Г. Михальчишина // Модернізація обліку, аналізу і контролю в галузях економіки України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (27-28 жовтня 2011р.) –Тернопіль, 2011.-С.172-176.
57. Мних Є. Цільові спрямування сучасного економічного аналізу / Є. Мних // Наук. зап. : зб. наук. праць кафедри екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – 2006. – Вип. 16. – 365 с.

58. Міжнародні стандарти бухобліку 2000/ Перекл. З англ. За ред. С.Ф. Голова / - К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 1272с.
59. Міжнародні стандарти фінансової звітності // Фінансові інструменти. Звітність та бухгалтерський облік. Керівництво для користувачів щодо офіційного тексту МСБО 32, МСБО 39 і МСФЗ 7 ; пер. з англ. ; за ред. С.Ф. Голова. — К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2007. — 584 с.
60. Мосаковський В. Про перспективи подальшого розвитку бухгалтерського обліку в Україні/ В. Мосаковський // Бухгалтерський облік і аудит. -2003.- №6.- С.11
61. Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження змін до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку №4 „Звіт про рух грошових коштів” від 10.06.2010р. №382 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
62. Нападівська Л. В. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. В. Нападівська// – К. : Книга, 2004. – 544с.
63. Національні стандарти бухгалтерського обліку. Частина І. П(С)БО 1-25 // Все про бухгалтерський облік . – 2011. – №10. – 127с.
64. Національні стандарти бухгалтерського обліку. Частина ІІ. П(С)БО 26-34 // Все про бухгалтерський облік . – 2011. – №12.– 127с.
65. Нидлз Б. и др Принципы бухгалтерского учёта /Б.Нидлз, Х.Андерсон, Д.Колдуелл: [пер. с англ]./ Под ред. Я.В.Соколова. - [2-е изд.] -М.: Финансы и статистика, 1993.-496с.
66. Озеран А. Звіт про рух грошових коштів: дослідження концептуальних підходів/ А. Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – №10. – С.27-34.
67. Партин Г.О. Оцінка концепцій управління витратами суб'єктів господарювання / Г.О.Партин // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С.44-50.

68. Пархоменко В. Удосконалення звіту про рух грошових коштів / В. Пархоменко // Вісник податкової служби України. – 2010р. – №26. – С.23-27.
69. Плахтій Т.Ф. Об'єкти обліку розрахунків за податками відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства / Т.Ф. Плахтій // Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С.46-52.
70. Положення про ведення касових операцій в національній валюті України, затверджене ухвалою Правління НБУ від 15.12.2005 р. № 637, зареєстроване в Міністерстві юстиції 13.01.2005 р. під № 40/10320.
71. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання [підручник]: 3-тє вид., перероб. і доп. / П.Я. Попович / К.: Знання 2008. – 630с.
72. Пушкар М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : [Монографія] / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.
73. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів) : [монографія] / Пушкар М.С. — Тернопіль : Карт-бланш, 2006. — 334 с.
74. Рябых Д. Динамический (горизонтальный) анализ / Д. Рябых // Корпоративный менеджмент. – <http://www.cfin.ru>.
75. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька – [3-тє вид., випр. і доп.] – К.: Знання, 2007. – 668с.
76. Свідерський Є.І. Бухгалтерський облік у галузях економіки: [навч. посіб.] / Є.І. Свідерський – К.: КНЕУ, 2005. – 233с.
77. Скиба Г.І. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки / Г.І. Скиба // Облік і фінанси АПК. – 2012. – №1. – С.135-139.
78. Скрипник М. Аналіз методики обліку фінансових результатів в умовах реформування обліку / М. Скрипник // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Вил. 6 - Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – С. 285-289.
79. Смоленюк П. П. Звітність підприємств як інформаційний продукт / П.П. Смоленюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 10. – С.35-39.

- 80.Теслюк В.М. і ДегтяренкоА.В.Складання Звіту про рух грошових коштів/
В.М.Теслюк, А.В.Дегтяренко// Вісник Сумського національного аграрного
університету: Серія „Фінанси і кредит”.–№1.–2011р.– 237с.
- 81.Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність:
[Підручник.]/Н.М. Ткаченко/ - 2-ге вид. доповнене і перероблене. – К.:
Алерта, 2007. – 954 с.
- 82.Турило А.М.Управління витратами підприємства: [навч. посібник] / А.М.
Турило, Ю.Б.Кравчук, А.А.Турило – К.: Центр навчальної літератури, 2006.
– 120 с.
- 83.Хендриксен З. С., Ван Бреда М. Ф. Теория бухгалтерского учета: [Пер. с
англ.] / Под ред. проф. Я. В.Соколова. - М.: Финансы и статистика, 1997 .-
576с.
- 84.Хорнгрен Ч.Т., Форстер Дж. Бухгалтерский учёт: управленческий аспект./
Ч.Т.Хорнгрен, ДжФорстер . -М.: Финансы и статистика, 1995.-415с.
- 85.Цал-Цалко Ю.С..Фінансова звітність підприємства та її аналіз: [навч.
посібник] /Ю.С.. Цал-Цалко.- [2-е вид., переоб і доп.-]Київ:ЦУЛ, 2002.-
С198. -360с.
- 86.Черниш С.С. Економічний аналіз: [навч. посібник] / С.С.Черниш.– К: Центр
учбової літератури, 2010. – 312с.
- 87.Шмиголь Н.М. Аналіз методів формування доходів підприємства в ринковій
економіці / Н.М.Шмиголь // Економіка та підприємництво. – 2010. – №2. –
С.233-236.